

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Економічний факультет
Кафедра економіки та менеджменту

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему: «УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ІНСТИТУТАМИ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ОРГАНАМИ ВЛАДИ»

Виконала: студентка 4 курсу, групи ЕЛ-41
Спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
Освітньо-професійної програми
«Публічне управління та адміністрування»

_____ Д.О. Золіна

Керівник кваліфікаційної роботи:
к.держ.упр., доцент,

_____ Т.О. Самофалова

Рецензент: _____

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Факультет _____ економічний _____
Кафедра _____ економіки та менеджменту _____
Освітньо-кваліфікаційний рівень перший (бакалаврський)
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ Г. О. Дорошенко
(підпис) (ініціали, прізвище)

« 09 » червня 2025 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЄКТ)

Золіної Дарини Олександрівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Удосконалення взаємодії між інститутами громадянського суспільства та органами влади» _____

керівник роботи Самофалова Тетяна Олександрівна, к.держ.упр., доцент,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від «17» квітня 2025 року № 2101-5/969

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Перелік питань, які потрібно розробити: розкрити поняття та ключові характеристики інститутів громадянського суспільства; охарактеризувати основні механізми та форми взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами влади; провести аналіз нормативно-правового забезпечення співпраці інститутів громадянського суспільства з органами влади; здійснити дослідження практик взаємодії між інститутами громадянського суспільства та органами влади в Україні; визначити шляхи вдосконалення взаємодії між інститутами громадянського суспільства та органами влади. _____

4. План роботи

№ з/п	Послідовність підготовки кваліфікаційної роботи	Термін завершення етапів роботи
1.	Вибір теми і подання заяви на ім'я завідувача кафедри про обрання теми кваліфікаційної роботи	20.01.2025
2.	Формулювання та оформлення завдань кваліфікаційної роботи	01.02.2025
3.	Розробка та узгодження змісту кваліфікаційної роботи бакалавра, ознайомлення з літературними джерелами за темою	15.02.2025
4.	Підготовка першого розділу роботи	15.03.2025
5.	Збір і обробка емпіричних даних та їх узагальнення в другому розділі роботи	15.04.2025
6.	Доопрацювання другого розділу згідно з рекомендаціями наукового керівника. Написання вступу, висновків кваліфікаційної роботи бакалавра; оформлення переліку джерел.	05.05.2025
7.	Подання чорнового варіанту всієї кваліфікаційної роботи керівнику	15.05.2025
8.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру економіки та менеджменту	

5. Дата видачі завдання « 02 » вересня 2024 р.

Здобувач вищої освіти

_____ Дарина ЗОЛІНА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ Тетяна САМОФАЛОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Гарант освітньої програми

_____ Ганна ЗАДНЄПРОВСЬКА
(підпис) (ім'я та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ОРГАНІВ ВЛАДИ.....	8
1.1. Поняття, структура та ключові принципи інститутів громадянського суспільства.....	8
1.2. Основні механізми та форми реалізації взаємодії громадянського суспільства з органами влади.....	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ОРГАНІВ ВЛАДИ.....	28
2.1. Досвід громадських організацій України у взаємодії з органами влади.....	28
2.2. Оцінка ефективності взаємодії громадянського суспільства з органами влади.....	36
2.3. Шляхи вдосконалення взаємодії між інститутами громадянського суспільства та органами влади.....	44
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56
ДОДАТКИ.....	62

ВСТУП

Актуальність теми кваліфікаційної роботи обумовлена важливою роллю взаємодії між інститутами громадянського суспільства та органами влади у забезпеченні ефективного функціонування демократичних процесів та розвитку громадянського суспільства. Сучасні виклики ставлять перед владою важливе завдання – налагодження ефективної та конструктивної співпраці з громадянським суспільством.

Інститути громадянського суспільства є важливим механізмом контролю за діяльністю органів влади, здійснення моніторингу за дотриманням законності, а також забезпеченням участі громадян у процесах прийняття рішень. З огляду на це, налагодження та вдосконалення співпраці між державними органами та громадськими організаціями стає ключовим фактором у побудові ефективного демократичного управління.

В Україні, попри прогрес у розвитку громадянського суспільства, існує низка проблем, що перешкоджають ефективній взаємодії між інститутами громадянського суспільства та органами влади. Недосконалість нормативно-правова база, відсутність належних механізмів співпраці та слабка інституційна підтримка з боку держави негативно впливають на якість управління та соціальний розвиток.

Враховуючи ці обставини, тема удосконалення взаємодії між інститутами громадянського суспільства та органами влади є надзвичайно актуальною і потребує детального дослідження, що дозволить виявити існуючі проблеми та запропонувати шляхи їх вирішення, оскільки це може сприяти підвищенню ефективності державного управління та зміцненню демократичних засад в Україні.

Теоретико-методологічну основу дослідження склали праці таких науковців, як Бичков М.М., Білокопитов Д.В., Борко Т.М., Волинець С.С., Гарасимів Б., Дашо Т., Заславська А.В., Іщук С.І., Краснопольська Т.М., Лібич І., Матат А.В., Мітін В.С., Постол О.Є. та ін. Серед закордонних авторів, які

вносять важливий внесок у вивчення громадянського суспільства, можна зазначити таких вчених, як Т. Хабермас, А. Грамші, М. Фуко.

Мета дослідження – аналіз сучасного стану та формування рекомендацій щодо удосконалення взаємодії між інститутами громадянського суспільства та органами влади в Україні.

Завдання дослідження:

- розкрити поняття та ключові характеристики інститутів громадянського суспільства.
- охарактеризувати основні механізми та форми взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами влади.
- провести аналіз нормативно-правового забезпечення співпраці інститутів громадянського суспільства з органами влади.
- здійснити дослідження практик взаємодії між інститутами громадянського суспільства та органами влади в Україні.
- визначити шляхи вдосконалення взаємодії між інститутами громадянського суспільства та органами влади.

Об'єкт дослідження – процес взаємодії між інститутами громадянського суспільства та органами влади в Україні.

Предмет дослідження – удосконалення механізмів та форм взаємодії інститутів громадянського суспільства із органами влади.

У процесі дослідження були використані такі методи: аналіз, синтез, дедукція, індукція, абстрагування та узагальнення застосовувались для опрацювання теоретичних джерел, визначення сутності понять, формулювання висновків. Методи класифікації й порівняння – для структурування форм взаємодії, зіставлення практик громадських організацій. Системний підхід та метод спостереження використовувались у процесі комплексного розгляду взаємодії громадянського суспільства з органами влади на практиці. Історичний метод – для висвітлення еволюції поняття громадянського суспільства, емпіричні методи збору даних – для проведення опитування.

Базою дослідження є наукові статті, монографії, наукові доповіді, матеріали наукових конференцій, статистичні дані, публікації у періодичних виданнях, присвячених питанням взаємодії між громадянським суспільством та органами влади, законодавчі та нормативні акти.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у комплексному аналізі шляхів удосконалення взаємодії між інститутами громадянського суспільства та органами влади в Україні з урахуванням трансформацій, спричинених війною та цифровізацією публічного простору. У роботі розширено традиційний підхід до трактування громадянського суспільства шляхом включення цифрових мережеспільнот і цифрових лідерів думок як новітніх інституцій, що здійснюють значний вплив на формування та реалізацію публічної політики в умовах кризової державності. Крім того, у роботі по-новому сформульовано визначення поняття "інститути громадянського суспільства", яке охоплює як класичні організаційні форми (громадські об'єднання, благодійні фонди, ініціативні групи), так і неінституціолізовані, але впливові цифрові суб'єкти, що діють у межах новітніх комунікаційних екосистем.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані в ній рекомендації можуть бути використані органами публічної влади для розробки інструментів цифрової взаємодії, а також громадськими організаціями – для удосконалення адвокаційних стратегій та побудови діалогу з владою. Матеріали роботи можуть бути застосовані при підготовці аналітичних звітів, локальних програм залучення громадськості, підвищення прозорості та ефективності управління.

Основні положення та одержані результати були апробовані на Міжнародній науково-практичній конференції «Управлінські парадигми сталого розвитку та інклюзивного економічного зростання» 27 листопада 2024 року м. Суми.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ОРГАНІВ ВЛАДИ

1.1. Поняття, структура та ключові принципи інститутів громадянського суспільства

Громадянське суспільство є важливою складовою демократичної держави, що відіграє ключову роль у формуванні політичної культури, захисті прав і свобод громадян, а також у забезпеченні відкритості та підзвітності органів влади. У сучасному світі громадянське суспільство набуває особливого значення як механізм забезпечення соціальної стабільності, просування демократичних цінностей та реалізації колективних інтересів. Дослідники визначають громадянське суспільство як систему незалежних від держави інститутів, які функціонують на засадах добровільності, самоврядності та відкритості, а їхньою головною метою є представництво та захист інтересів громадян. Громадянське суспільство формується завдяки діяльності різних організацій, рухів та ініціатив, які об'єднують громадян навколо вирішення важливих суспільних питань. Від рівня його розвитку значною мірою залежить якість державного управління, рівень громадянської активності та довіра суспільства до інституцій влади.

Поняття громадянського суспільства має тривалу історію розвитку. Його витoki можна знайти ще в античній філософії, де політична спільнота розглядалася як основа суспільного життя. Арістотель ототожнював громадянське суспільство з політичною спільнотою, що функціонує на основі законності, моралі та справедливості [16]. Пізніше, в епоху Просвітництва, концепція громадянського суспільства отримала новий розвиток завдяки працям таких мислителів, як Джон Локк, Шарль Монтеск'є та Жан-Жак Руссо [9]. Вони розглядали його як сферу, що існує між державою та індивідом, забезпечуючи баланс між владою та правами громадян [26].

Гегель одним із перших розмежував громадянське суспільство і державу, вказавши, що перше охоплює економічні, соціальні та політичні відносини, які не регулюються безпосередньо державними структурами [1]. У свою чергу, Маркс вважав громадянське суспільство відображенням соціально-економічних відносин у межах капіталістичного устрою. Т. Хабермас, німецький філософ та соціолог, розвивав концепцію публічної сфери, що є важливою складовою громадянського суспільства. Він досліджував взаємодію громадянського суспільства і публічної сфери, підкреслюючи роль комунікації та публічних дебатів у демократичних процесах. А. Грамші, італійський марксист розглядав громадянське суспільство як арену для боротьби між різними соціальними групами за контроль над політичною владою, висвітлюючи роль інтелектуалів і культурних інститутів у зміні політичних реалій. М. Фуко, французький філософ, вивчав взаємодію влади та громадянського суспільства, зокрема через вплив інститутів, таких як школи, лікарні та в'язниці. Він зосереджувався на тому, як влада проникає у повсякденне життя через ці інститути та формує соціальні норми і практики.

Аналіз наукових підходів до дослідження взаємодії між інститутами громадянського суспільства та органами влади засвідчує наявність різних наукових концепцій. Умовно підходи дослідників можна поділити на кілька груп залежно від предмета їхнього аналізу, що представлено у додатку А.

На сучасному етапі дослідниками також пропонуються різні інтерпретації поняття громадянського суспільства. Білокопитов Д.В. під громадянським суспільством розуміє сферу суспільства, що характеризується високим рівнем самоврядування індивідів і добровільно сформованими асоціаціями та організаціями громадян, яка захищена від прямого втручання і регламентації з боку органів державної влади [2, с.217].

Відомий польський соціолог, дослідник громадянського суспільства Едмунд Внук-Липинський, визначаючи цю категорію, вказує, що громадянським суспільством є сукупність недержавних інститутів,

організацій та об'єднань, що діють у публічній сфері [13, с.4]. Даний підхід використано у роботі, що дозволяє чітко окреслити межі громадянського суспільства та його основні суб'єкти.

Громадянське суспільство має три рівні сформованості: абсолютне; реальне; відносне (рис.1.1).

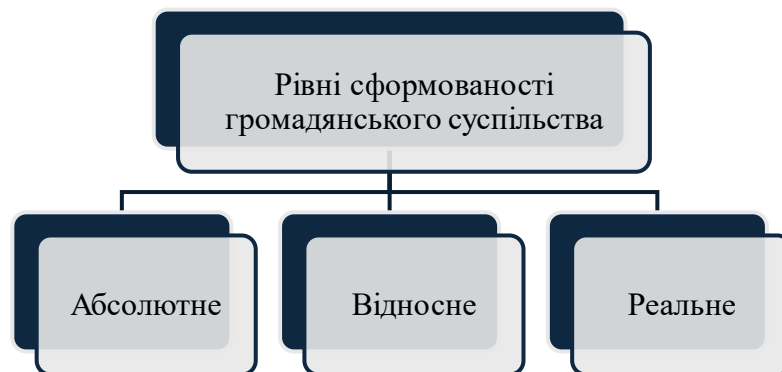

Рисунок 1.1 – Рівні сформованості громадянського суспільства

Джерело: створено автором на основі [15, с.244]

Абсолютне громадське суспільство – це найбільший розвиток суспільства. Відносне громадське суспільство передбачає модель, де є умови для задоволення потреб та інтересів населення. Реальне громадське суспільство - це форма існування суспільства в одній визначеній країні [15, с.244]

Структура громадянського суспільства є складною та багатокомпонентною системою, що об'єднує різні форми самоорганізації громадян та механізми їхньої взаємодії з державою, бізнесом та один з одним. Її основу становлять незалежні від держави організації, спільноти та ініціативи. Громадянське суспільство охоплює широке коло соціальних відносин і включає різні сфери діяльності, починаючи від громадських рухів та асоціацій і закінчуючи профспілками, благодійними фондами та засобами масової інформації (рис.1.2). Його діяльність спрямована на розв'язання

суспільно значущих проблем, сприяння демократичним процесам та захист прав і свобод громадян.

Рисунок 1.2 – Складові інститутів громадянського суспільства

Джерело: створено автором на основі [5; 14, с.22; 12]

Основою громадянського суспільства є активні громадяни, які об'єднуються у групи, організації чи мережі для захисту своїх інтересів, вирішення суспільно важливих проблем та контролю за діяльністю влади [5]. Одним із найважливіших елементів громадянського суспільства є громадські організації. Громадські організації діють як посередники між громадянами та владою, висловлюючи суспільні потреби та сприяючи їх реалізації. Наступним важливим елементом є професійні асоціації та профспілки, які представляють інтереси працівників та окремих професійних груп. Завдяки діяльності профспілок громадяни можуть відстоювати свої трудові права, впливати на ухвалення законів у сфері зайнятості та соціального забезпечення. Не менш важливим елементом є демократичні засоби масової інформації, які забезпечують свободу слова, доступ громадян до інформації та відкритість державних процесів. Благодійні організації та фонди є ще одним важливим

елементом структури громадянського суспільства. Вони відіграють значну роль у наданні гуманітарної допомоги, сприянні соціальній інтеграції, розвитку волонтерського руху та реалізації різних соціальних програм [14, с.22]. Серед важливих складових громадянського суспільства варто також виокремити релігійні організації та громади, які сприяють утвердженню моральних цінностей, займаються благодійною діяльністю та беруть участь у просвітницьких проектах. До структури громадянського суспільства також належать наукові, культурні та освітні інституції, які сприяють розвитку громадянської свідомості, підвищенню рівня освіти, популяризації демократичних цінностей.

Особливе місце в структурі громадянського суспільства займають волонтерські рухи та ініціативи. Тобто волонтерський рух в Україні слід розглядати не лише як прояв громадянської активності, а як повноцінний інститут громадянського суспільства, що виконує всі його ключові функції — мобілізацію населення, формування суспільної солідарності, вплив на державну політику, підтримку та контроль державних інституцій. Волонтерство відіграє важливу роль у кризових ситуаціях, наприклад, під час природних катастроф, військових конфліктів або економічних криз [12]. Його значущість особливо проявилась у кризові періоди новітньої історії України: під час війни з 2014 року, коли волонтери фактично взяли на себе матеріальне забезпечення армії; у період пандемії COVID-19, коли волонтерські ініціативи підтримували систему охорони здоров'я та вразливі верстви населення; у процесі інтеграції внутрішньо переміщених осіб, коли вони забезпечували базові потреби без координації з державою. Найбільш системного масштабу волонтерство набуло після початку повномасштабної агресії у 2022 році: сьогодні воно є партнером держави в реалізації політики національної безпеки. Завдяки високому рівню самоорганізації, автономності від політичних структур і довірі з боку суспільства, волонтерський рух можна вважати елементом сучасного громадянського суспільства України.

Функціонування інститутів громадянського суспільства ґрунтується на принципах самоврядності, добровільності, відкритості, соціальної відповідальності та ін. (рис.1.3.).

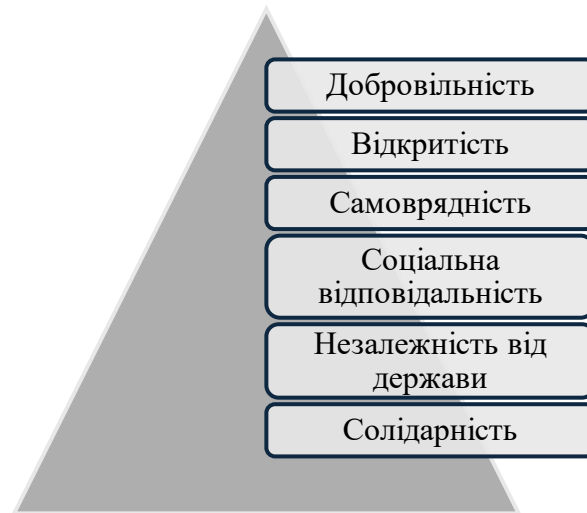

Рисунок 1.3 – Принципи інститутів громадянського суспільства
Джерело: створено автором на основі [21, с.30].

Однією з головних характеристик громадянського суспільства є його незалежність від держави. Така незалежність дозволяє забезпечити ефективний контроль за діяльністю державних інституцій, захист прав і свобод громадян, а також надавати можливість громадським організаціям висловлювати свою позицію та впливати на політику без страху перед репресіями або обмеженнями з боку держави.

Важливою характеристикою є принцип самоврядності, який передбачає здатність громадянських ініціатив та організацій діяти незалежно, визначати свої цілі та методи діяльності, не отримуючи при цьому жодного зовнішнього втручання. Принцип відкритості забезпечує довіру до громадянських організацій, підвищує рівень їх легітимності та забезпечує ефективність їхньої діяльності [21, с.30]. Принцип добровільності полягає в тому, що участь громадян у різних формах самоорганізації, в тому числі в громадських об'єднаннях, не є обов'язковою, і кожен має право добровільно обирати рівень

своєї участі. Принцип солідарності означає взаємну підтримку між громадянами та організаціями, які об'єднуються для досягнення спільних цілей. Важливим принципом є верховенство права, яке забезпечує правову основу для існування громадянських організацій і рухів, а також для взаємодії між громадянами та державою. Громадянське суспільство також функціонує завдяки принципу соціальної відповідальності, що передбачає активну роль громадян у вирішенні проблем у контексті суспільних, економічних та політичних змін [21, с.30].

Як зазначає Борко Т.М., громадянське суспільство створюється в результаті взаємодії трьох принципів (рис.1.4).

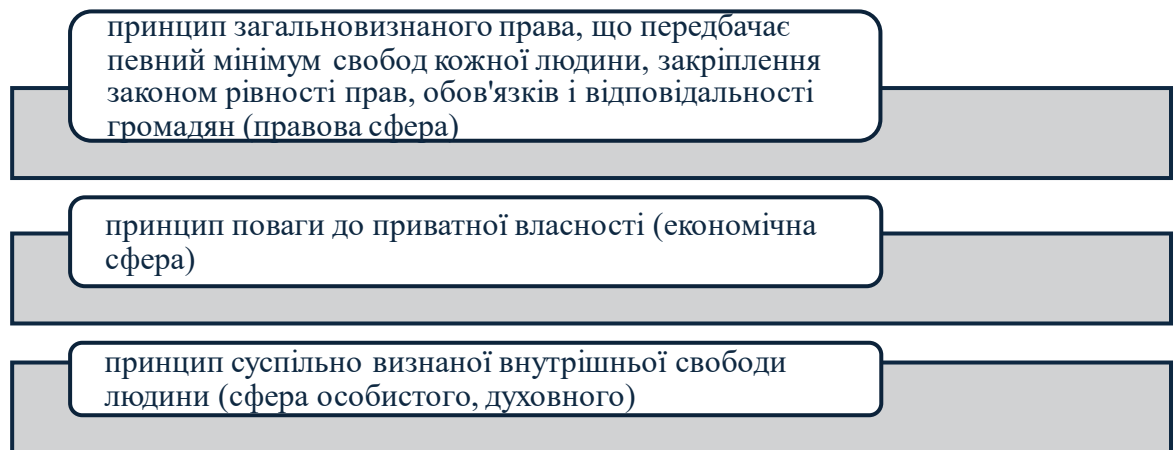

Рисунок 1.4 – Принципи громадянського суспільства

Джерело: створено автором на основі [3, с.16]

Важливим аспектом діяльності громадянського суспільства є захист прав людини та сприяння соціальній справедливості. У демократичних державах воно виступає гарантом дотримання прав і свобод громадян, контролюючи діяльність влади та привертаючи увагу до випадків порушення законності. Саме через громадські ініціативи суспільство може впливати на державну політику, домагатися реформ та змін у законодавстві.

Варто зазначити, що рівень розвитку громадянського суспільства є важливим індикатором демократизації країни. У державах із високим рівнем

громадянської активності спостерігається більше прозорості у діяльності влади, менший рівень корупції та ефективніша реалізація державних політик. Громадські організації та рухи відіграють значну роль у просуванні реформ, ініціюванні суспільного діалогу та формуванні правової культури громадян.

Громадянське суспільство має суттєвий вплив на демократичні процеси та державне управління, оскільки воно забезпечує активну участь громадян у процесах ухвалення рішень, контролює діяльність органів влади, сприяє розвитку політичної культури, що базується на принципах відкритості, підзвітності та прозорості. Перш за все, громадянське суспільство забезпечує важливу функцію контролю за державними інститутами [30].

Наявність незалежних громадських організацій, демократичних ЗМІ, рухів та участь громадян у виборах, публічних обговореннях та інших формах соціальної активності дозволяє створити механізми нагляду за діяльністю урядів, парламентів і місцевих органів влади. Громадянське суспільство відіграє важливу роль у створенні відкритих, підзвітних і прозорих політичних процесів. Громадські організації активно просувають принцип відкритості через кампанії, направлені на розкриття інформації про діяльність органів влади, бюджети, проекти, що фінансуються державними коштами.

Громадянське суспільство також сприяє розвитку політичної культури та участі громадян у демократичних процесах. Важливою функцією громадянського суспільства є просвіта та інформування громадян щодо їх прав, обов'язків, механізмів взаємодії з державними органами.

Досвід країн Європейського Союзу демонструє, що для розвитку громадянського суспільства ефективним інструментом є впровадження електронного врядування (табл.1.1). Вказаний досвід може бути корисним для України, особливо щодо розвитку цифрової інфраструктури та створення освітніх ініціатив для підвищення цифрової грамотності.

В Європі сформувалася ціла екосистема таких платформ, серед яких можна відзначити Decidim, FixMyStreet, Maptionnaire, CitizenLab та Civocracy. Кожна з них має власну спеціалізацію: Decidim забезпечує проведення

громадських обговорень, голосувань і стратегічного планування; FixMyStreet дозволяє громадянам повідомляти про локальні інфраструктурні проблеми; Martipoinaige надає можливості для інтерактивного залучення громадян до просторового планування через картографічні інтерфейси; CitizenLab пропонує широкий спектр інструментів для електронної демократії та аналітики; Cívocgacy забезпечує підтримку громадських ініціатив та обговорень політичних рішень. Перевагою таких платформ є забезпечення прозорості, підзвітності влади, мобілізувати громадську думку та приймати рішення з урахуванням реальних потреб громади.

Таблиця 1.1 – Досвід країн ЄС у впровадженні електронного врядування для розвитку громадянського суспільства

Країна	Характеристика електронного врядування	Результати та значення для громадянського суспільства
Естонія	Система e-Estonia: онлайн-доступ до державних послуг, участь у виборах через інтернет, цифрова взаємодія з органами влади	Підвищення участі громадян у державному управлінні, зручність та прозорість адміністративних процесів
Швеція, Данія	Портали відкритих даних: доступ до інформації про урядову діяльність, бюджет, екологічні показники	Забезпечення прозорості влади, посилення підзвітності та залучення громадян до контролю за діями уряду
Латвія	За звітом OECD "Going Digital in Latvia" - успішність цифрових трансформацій	Зменшення цифрової нерівності, підвищення доступу до державних послуг, залучення громадян до участі у державних процесах

Джерело: створено автором

Досвід країн Балтії є важливим для України, оскільки ці держави мають подібне пострадянське минуле, але змогли успішно впровадити електронне врядування, забезпечивши прозорість влади та участь громадян. Електронний уряд у цьому контексті виступає потужним інструментом формування та зміцнення довіри громадян до влади, адже забезпечує відкритість, оперативність і зворотний зв'язок у взаємодії з державними інституціями.

Водночас, впровадження цифрових технологій у сферу публічного управління супроводжується низкою ризиків. Зокрема, йдеться про цифрову

нерівність, що полягає в обмеженому доступі частини населення до інтернету або недостатньому рівні цифрової грамотності. Крім того, загрози кібербезпеці, можливість маніпулювання результатами голосувань або використання платформ для поширення дезінформації створюють потребу у впровадженні надійних захисних механізмів, систем модерації. Запобігання цим ризикам можливе шляхом посилення інформаційної безпеки, цифрової просвіти населення та залучення незалежного нагляду.

Україна також має свої напрацювання в цій сфері, зокрема, широко використовуються платформи «Дія», «Взаємодія», «Prozorro», «Kyiv Digital», а також ініціативи на кшталт DeepStateMap.Live. Вони демонструють значний потенціал у покращенні якості управління, прозорості державних закупівель, інформування громадян у реальному часі, а також у координації зусиль громадськості в умовах війни. Ці приклади свідчать, що цифрові рішення є не лише актуальними, а й стратегічно необхідними для підвищення ефективності публічної політики.

Можна зробити висновки, що громадянське суспільство має суттєвий вплив на розвиток демократичних процесів та державне управління. Воно виступає важливим механізмом для забезпечення ефективного контролю за діяльністю державних органів, зміцнення прав і свобод громадян та сприяння розвитку демократичних інститутів.

Порівнюючи українські цифрові розробки з європейськими аналогами, можна дійти висновку, що Україна перебуває на етапі активної інтеграції у світовий тренд цифровізації управління. Водночас, для повноцінного використання потенціалу таких платформ необхідне послідовне впровадження на національному та місцевому рівнях, розширення функціоналу, забезпечення кіберзахисту, максимальне залучення громадян та збільшення рівня цифрової грамотності представників різних вікових груп. Саме цифрові інструменти можуть стати тим містком, що з'єднає державу та суспільство в умовах нової реальності, коли швидкість, прозорість та зворотний зв'язок є ключовими чинниками довіри й легітимності влади.

1.2. Основні механізми та форми реалізації взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами влади

Одна з найголовніших проблем громадянського суспільства – його взаємовідносини з державою [7, с.102]. Взаємодія громадянського суспільства з органами влади є одним із найважливіших аспектів демократичного управління, що забезпечує активну участь громадян у процесах прийняття рішень, моніторингу діяльності державних інституцій та відстоювання прав і свобод. Така взаємодія сприяє підвищенню прозорості та підзвітності влади, посиленню довіри між органами влади та суспільством.

Бондарчук Н. В. зазначає, що взаємодія між владою та суспільством будується на двох важливих складових, а саме:

1) реалізації принципів демократії, прозорості та відкритості в діяльності органів влади;

2) забезпечення можливості безпосередньої участі представників суспільства в процесах управління та вирішенні питань, які мають важливий характер [2]. Модель побудови такої взаємодії публічної влади та інститутів громадянського суспільства наведена на рис. 1.5.

Рисунок 1.5 – Модель побудови взаємодії публічної влади та інститутів громадянського суспільства

Джерело: створено автором на основі [2, с.7]

Громадські організації також можуть бути важливими партнерами для держави у вирішенні важливих соціальних проблем. Вони володіють експертним досвідом у певних сферах, можуть надати рекомендації щодо розробки ефективних державних політик та програм, а також сприяти виконанню таких ініціатив на місцевому рівні. У свою чергу, органи влади, співпрацюючи з громадськими організаціями, отримують змогу здійснювати більш інклюзивне, прозоре і справедливе управління, яке враховує інтереси різних соціальних груп.

Громадські організації здійснюють свою діяльність у різних сферах, включаючи захист прав людини, охорону навколишнього середовища, освіту, здоров'я, боротьбу з корупцією та багато інших важливих напрямків. Вони займаються адвокацією інтересів громадян на різних рівнях: від місцевих органів влади до міжнародних інституцій. Їхнє завдання полягає в тому, щоб організовувати суспільні ініціативи, сприяти залученню громадян до прийняття рішень, проводити моніторинг та оцінку політичних процесів, а також виступати на захист громадських інтересів. Ці організації використовують різні стратегії для впливу на органи влади, серед яких варто виділити публічні кампанії, підготовку аналітичних матеріалів, участь у консультаціях, а також участь у судових процесах.

Отже, взаємодія держави та громадянського суспільства охоплює низку важливих сфер, які є ключовими для забезпечення демократичного розвитку та стабільності суспільства. Однією з таких сфер є законотворчість, де громадянське суспільство відіграє активну роль у формуванні та вдосконаленні законодавства. У сфері законотворчості громадянське суспільство може впливати на процеси через участь у громадських обговореннях, подання пропозицій до законопроектів, а також через діяльність громадських організацій, які представляють інтереси різних соціальних груп. Така взаємодія сприяє більшій прозорості та врахуванню потреб громадян у законодавчому процесі.

В Україні сфера законотворчості регулюється низкою законодавчих актів, які встановлюють правові засади публічного управління та громадської участі. Перш за все, Конституція України закріплює право громадян на участь в управлінні державними справами як безпосередньо, так і через представницькі органи (ст. 5, 38). Це основа для подальшого розвитку нормативних механізмів взаємодії. Важливим документом є Закон України «Про звернення громадян», який регулює порядок подання громадянами заяв, скарг, пропозицій до органів влади та зобов'язує останні розглядати їх у встановлені строки.

Закон України «Про доступ до публічної інформації» гарантує відкритість діяльності органів державної влади і дає громадянам право отримувати інформацію про рішення, що приймаються, процеси їх підготовки та осіб, які за них відповідальні. У сфері участі громадськості у формуванні політики важливу роль відіграє Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», який передбачає такі форми участі, як громадські слухання, місцеві ініціативи, загальні збори громадян. Крім того, постанова Кабінету Міністрів України №996 від 3 листопада 2010 року «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» є основоположним нормативним актом, який встановлює процедури консультацій з громадськістю, утворення громадських рад при органах виконавчої влади, правила обговорення нормативно-правових актів тощо. Закон України «Про громадські об'єднання» визначає правовий статус громадських організацій, їхню правоздатність до взаємодії з державою, участь у формуванні політики, експертизі та моніторингу.

Таким чином, законодавча база створює розгалужену систему нормативно-правових засад, яка не лише формально забезпечує право на участь громадян у публічному управлінні, але й надає інституційні інструменти для практичної реалізації цього права.

Крім законотворчості, взаємодія держави та громадянського суспільства проявляється в інших сферах, таких як:

- Політична сфера: участь громадян у виборах, діяльність політичних партій та рухів, які представляють інтереси різних верств населення.

- Соціальна сфера: реалізація соціальних програм, спрямованих на захист вразливих груп населення, де громадські організації можуть виступати партнерами держави у наданні послуг.

- Економічна сфера: участь громадян у формуванні економічної політики через консультації, обговорення та вплив на прийняття рішень.

- Культурна сфера: підтримка та розвиток культурних ініціатив, збереження національної спадщини, де держава та громадськість співпрацюють для досягнення спільних цілей.

- Інформаційна сфера: забезпечення свободи слова, доступу до інформації та розвиток незалежних засобів масової інформації, які є важливими для формування громадської думки та контролю за діяльністю влади [10].

До основних механізмів взаємодії публічної влади та інститутів громадянського суспільства відносяться наступні:

1. Громадська участь (петиції, громадські слухання, консультації та інші форми).
2. Адвокація.
3. Лобізм.
4. Публічний контроль.

Громадська участь у прийнятті рішень є одним із основних механізмів взаємодії громадянського суспільства з органами влади. Це участь у різних формах, таких як петиції, громадські слухання, консультації та інші форми, які дають можливість громадянам безпосередньо впливати на формування політики [27]. У додатку Б представлено інструменти громадської участі у цифровій сфері на прикладі міста Харкова. Як результативні інструменти активізації громадської участі можна відзначити: електронні петиції, наприклад, петиція щодо збереження саду Шевченка від забудови (2021),

громадські слухання онлайн із трансляцією та коментуванням, наприклад, щодо реконструкції площі Свободи, а також бюджет участі, в межах якого реалізовано низку ініціатив, зокрема проєкт «Освітній простір просто неба».

Одним із найбільш поширених і доступних форм є петиції, які дозволяють громадянам висловлювати свої вимоги та закликати органи влади до дії. У багатьох країнах існує законодавча можливість для громадян подати петицію до органів державної влади, яка повинна бути розглянута відповідними структурами в межах певних термінів. Вони дозволяють збирати підписи на підтримку певної ініціативи або законодавчих змін. Петиції можуть бути подані як на рівні місцевих органів влади, так і на національному рівні. Громадські слухання є ще одним важливою формою для забезпечення участі громадян у процесах прийняття рішень. Це відкриті заходи, на яких громадяни, експерти та представники державних органів мають можливість обговорювати важливі для суспільства питання. Це важлива форма для покращення якості рішень, оскільки під час обговорень враховуються різні точки зору, що сприяє виробленню більш збалансованих і справедливих рішень. Консультації з громадськістю є ще однією формою взаємодії, яка дозволяє органам влади враховувати думки та побажання громадян під час розробки нових політик або змін до існуючих законів. Це можуть бути як формальні консультації через організовані збори, так і неформальні — через онлайн-платформи або опитування.

Адвокація та лобізм також є двома основними механізмами впливу громадянського суспільства на політичні процеси та прийняття рішень у державі. Ці механізми мають на меті забезпечити зміни у політичних процесах, що відповідають певним інтересам. Ці два терміни мають різні особливості.

Адвокація — це процес, через який індивідууми або організації намагаються вплинути на прийняття рішень, поширюючи ідеї, пропозиції чи роз'яснення серед органів влади та громадськості. Наприклад, громадські організації, що займаються питаннями прав людини, екології або соціальної справедливості, можуть використовувати адвокаційні кампанії для

привертання уваги до важливих проблем, таких як забруднення навколишнього середовища або дискримінація певних груп населення. Адвокація часто здійснюється через кампанії, публічні заходи, організацію зустрічей із політиками або збори петицій, які можуть підтримати зміни в суспільній політиці.

Лобізм, в свою чергу, є більш систематичним механізмом впливу, коли професійні лобісти намагаються представляти інтереси своїх клієнтів (корпорацій, асоціацій чи інших організацій) перед політичними лідерами та державними органами. Лобісти здійснюють свою діяльність через подачу аналітичних матеріалів, пропозицій, зустрічі з політиками та організацію публічних заходів, що дозволяє їм впливати на формулювання політики чи законів. Однією з основних особливостей лобізму є те, що він може бути більш тісно пов'язаний з конкретними економічними інтересами або бізнесовими структурами, тому питання етики і прозорості є важливими аспектами цього процесу [35].

Співпраця з медіа є важливим інструментом для громадянського суспільства. Завдяки розвитку цифрових технологій та соціальних мереж, громадянське суспільство має більше можливостей для ефективної співпраці з медіа і здійснення моніторингу діяльності влади. Медіа, в свою чергу, мають важливу роль у забезпеченні прозорості діяльності органів влади, оскільки вони можуть висвітлювати випадки корупції, зловживань або порушень прав людини, привертати увагу громадськості до актуальних проблем і сприяти інформуванню людей. У разі, якщо державні органи ухвалюють рішення, що не відповідають інтересам громадян, медіа можуть зіграти роль каталізатора змін, привертаючи увагу до певних проблем, що потребують вирішення. Така взаємодія між громадськими організаціями, медіа та владою сприяє створенню механізмів відповідальності та прозорості у державному управлінні. Слід зазначити, що поширення фальшивої або неперевіреної інформації може створити проблеми для демократії, маніпулюючи громадською думкою або сприяючи дезінформації. Саме тому важливо, щоб медіа, які співпрацюють з

громадськими організаціями та активістами, прагнули до об'єктивності та достовірності інформації [37].

Традиційно громадянське суспільство організовувалося через фізичні об'єднання, такі як політичні партії, громадські організації, профспілки тощо. З розвитком цифрових технологій та соціальних мереж, процеси організації і взаємодії зазнали суттєвих змін. Спочатку соціальні мережі дозволили громадським організаціям та політичним рухам поширювати свої ідеї на значно більшу аудиторію, ніж було раніше. Це стало можливим завдяки відкритості платформ, таких як Facebook, Twitter, Instagram, YouTube та інших, де люди можуть висловлювати свої погляди, об'єднуватися навколо спільних інтересів і організовувати кампанії.

Зміна природи взаємодії громадянського суспільства відбулася через перехід від фізичних зустрічей до віртуальних об'єднань. Це призвело до значної демократизації процесу взаємодії: тепер кожен громадянин має можливість впливати на суспільні процеси, не виходячи з дому, через лайки, репости, коментарі чи навіть створення власних ініціатив у мережі. Блогери, як нові лідери думок, отримали колосальний вплив на формування громадської свідомості. Спільноти, які виникають навколо них, можуть мати значний соціальний та політичний вплив, об'єднуючи людей для вирішення конкретних проблем – від збору коштів для благодійних організацій до організації протестів. Мільйонні спільноти українських блогерів – Сергій Стерненко, Роман Цимбалюк, Іван Яковина, демонструють нові форми громадської активності, де головними інструментами є не тільки звичайні соціальні мережі, але й платформи для краудфандингу, де люди можуть зробити внески на підтримку тих чи інших ініціатив. Ці блогери поєднують у собі функції ЗМІ – як новинних, так і аналітичних YouTube-каналів, а також функції волонтерів, які здійснюють збори на тисячі дронів, транспортних засобів, військового й медичного спорядження тощо. Це викликає значну зміну в структурі громадянського суспільства: якщо раніше політичні партії були основними суб'єктами, які визначали порядок денний, то зараз з'явилися

нові лідери та об'єднання, які мають значний вплив через свої власні цифрові платформи. Сьогодні, коли громадські організації, блогери та активісти мають можливість організовувати рухи та кампанії в мережі, загострюється питання взаємодії з державними органами влади через цифрові канали. Це спонукає органи влади бути більш чутливими до інформаційного простору, де вільно функціонують громадські об'єднання і рухи.

Таким чином, можна констатувати виникнення інститутів громадянського суспільства цифрового покоління, які є неформальними мережевими спільнотами, об'єднаними цифровою платформою навколо цифрових лідерів думок (блогерів, стрімерів, контент-мейкерів). Це альтернативні медіа, які не лише здійснюють контроль за владою, виконують волонтерські функції, але і володіють потужною мобілізаційною спроможністю: заклик Мустафи Найєма у 2013 році вийти на Майдан в одній із соціальних мереж став стартом Революції Гідності в Україні. Роль цифрових мережеских спільнот в публічному управлінні полягає у активізації взаємодії між державою та суспільством. При цьому це найбільш швидкий, якісний і прозорий зворотній зв'язок.

Формування мережевого цифрового лідерства є глобальним трендом. В інших країнах інфлюенсери також можуть впливати на суспільні процеси (наприклад, у США чи Гонконгу під час протестів), але в жодній країні "цифрові лідери" не відіграють таку роль у воєнний час, як в Україні.

Проте в Україні цифрові лідери думок відіграють критично важливу роль у мобілізації ресурсів та підтримці військових зусиль, що є унікальним явищем у порівнянні з іншими країнами. Відповідно до результатів дослідження, проведеного RTI International у 2022 році, 79% громадян України брали участь у підтримці Збройних сил України або підрозділів Територіальної оборони шляхом здійснення фінансових внесків через кампанії збору коштів, організовані публічними особами, неурядовими організаціями, волонтерськими ініціативами та державними структурами. Публічними особами, які залучили найбільший обсяг фінансової підтримки, були

журналісти, спортсмени, діячі культури, політики і телеведучі, а також блогери та громадські активісти з широкою онлайн-аудиторією. Найбільшу частку фінансової підтримки респондентів опитування отримав Сергій Притула — відомий телеведучий і волонтер, залучений до допомоги українському війську протягом багатьох років [40].

Участь громадян у розробці та оцінці державних програм і політик є важливою складовою демократичного процесу, оскільки це дає можливість забезпечити зворотний зв'язок між громадянами та органами влади. У сучасних умовах демократії громадяни повинні мати можливість безпосередньо впливати на формування політики, оцінюючи її ефективність і сприяючи її коригуванню відповідно до актуальних потреб суспільства. Основні форми такої участі включають громадські слухання, петиції, а також консультації з експертами та громадськими організаціями. Це не тільки сприяє покращенню якості розроблюваних програм, а й дає громадянам відчуття участі в процесі прийняття рішень [36].

Роль міжнародних організацій у зміцненні взаємодії між громадянським суспільством та владою є надзвичайно важливою, оскільки вони виступають не тільки як консультанти, а й як посередники, які допомагають налагоджувати діалог між державою та громадськими організаціями. Міжнародні організації, такі як ООН, Європейський Союз, Світовий банк та інші, активно сприяють розвитку демократичних інститутів, надаючи технічну допомогу та підтримку в реалізації реформ, орієнтуючи органи влади на демократичні стандарти. Вони часто допомагають у створенні механізмів для залучення громадян до процесу прийняття рішень, надаючи ресурси для проведення тренінгів, консультацій та публічних обговорень. Міжнародні організації можуть виступати як незалежні спостерігачі, оцінюючи процеси в країнах і надаючи рекомендації щодо вдосконалення взаємодії між владою і громадянським суспільством. Крім того, міжнародні організації можуть підтримувати механізми, що сприяють захисту прав людини, боротьбі з

корупцією та зміцненню верховенства права, що є основними умовами для ефективної взаємодії громадянського суспільства з владою [34].

Однією з важливих функцій міжнародних організацій є надання технічної підтримки для створення ефективних інститутів, які дозволяють громадянському суспільству впливати на політичні процеси. Це можуть бути різноманітні платформи для онлайн-консультацій, механізми зворотного зв'язку або ініціативи щодо підвищення політичної грамотності громадян. Міжнародні організації також можуть сприяти зміцненню демократичних традицій у країнах, які перебувають на етапі становлення демократії. Це може включати підтримку проведення виборчих кампаній, навчання місцевих лідерів або надання ресурсів для розвитку системи громадських консультацій та участі громадян у розробці політик.

Враховуючи вищевикладене, можна сказати, що інститути громадянського суспільства відіграють ключову роль у формуванні демократичних практик, забезпеченні прозорості державної політики та активному залученні громадян до процесів управління. Розглянуті теоретичні підходи, принципи та форми взаємодії свідчать про багатогранність цього феномена й актуальність його подальшого вивчення в умовах суспільних трансформацій. У наступному розділі буде здійснено аналіз сучасного стану взаємодії громадських інституцій з органами влади в Україні з метою виявлення практичних викликів і перспектив удосконалення таких взаємовідносин.

Таким чином, зміцнення взаємодії громадянського суспільства з органами влади потребує комплексного підходу, що включає реформування законодавства, підвищення рівня політичної культури та боротьбу з корупцією. В перспективі ці кроки можуть сприяти створенню більш ефективної та відкритої державної системи, яка буде краще відповідати на потреби та інтереси громадян.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ОРГАНІВ ВЛАДИ

2.1. Досвід громадських організацій України у взаємодії з органами влади

У сучасних умовах, коли Україна перебуває в стані війни та одночасно впроваджує масштабні реформи, особливу роль у суспільному житті відіграють громадські організації. Благодійний фонд Сергія Притули та громадська організація «Центр протидії корупції», попри різні напрями діяльності, є прикладами ефективної громадянської активності, здатної впливати на публічну політику, мобілізувати ресурси та ініціювати зміни.

Благодійний фонд Сергія Притули був заснований у 2020 році на хвилі волонтерського руху, який активізувався після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну [28]. Основною метою фонду є допомога Збройним силам України, підрозділам територіальної оборони, добровольчим формуванням та постраждалим від війни. Збори найбільших фондів за 2024 рік вказано на рис 2.1.

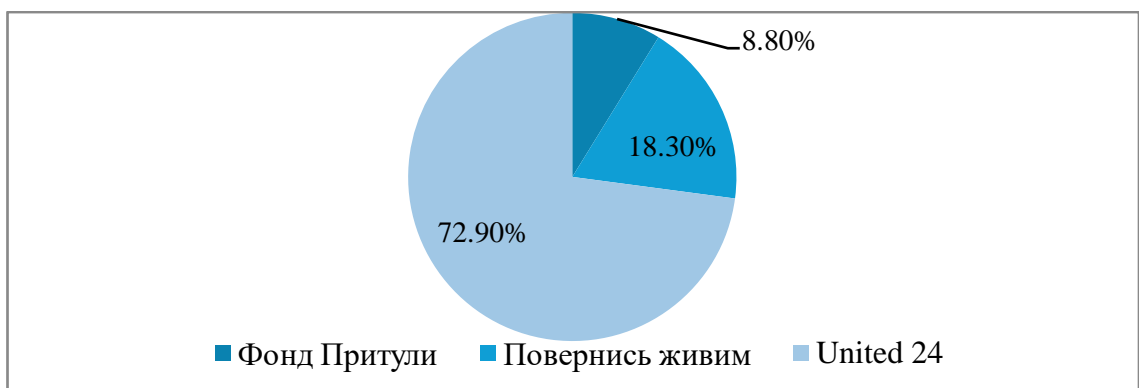

Рисунок 2.1 – Збори найбільших фондів за 2024 рік

Джерело: створено автором на основі [31]

Фонд займається закупівлею військової техніки, дронів, транспорту, засобів зв'язку, медичного обладнання, амуніції тощо. Фонд функціонує прозоро, звітує перед суспільством за використані кошти та тісно співпрацює з військовими структурами, органами влади, логістичними компаніями та міжнародними партнерами. На рис. 2.2 висвітлено розмір внесків у фонд Сергія Притули за 2023 рік

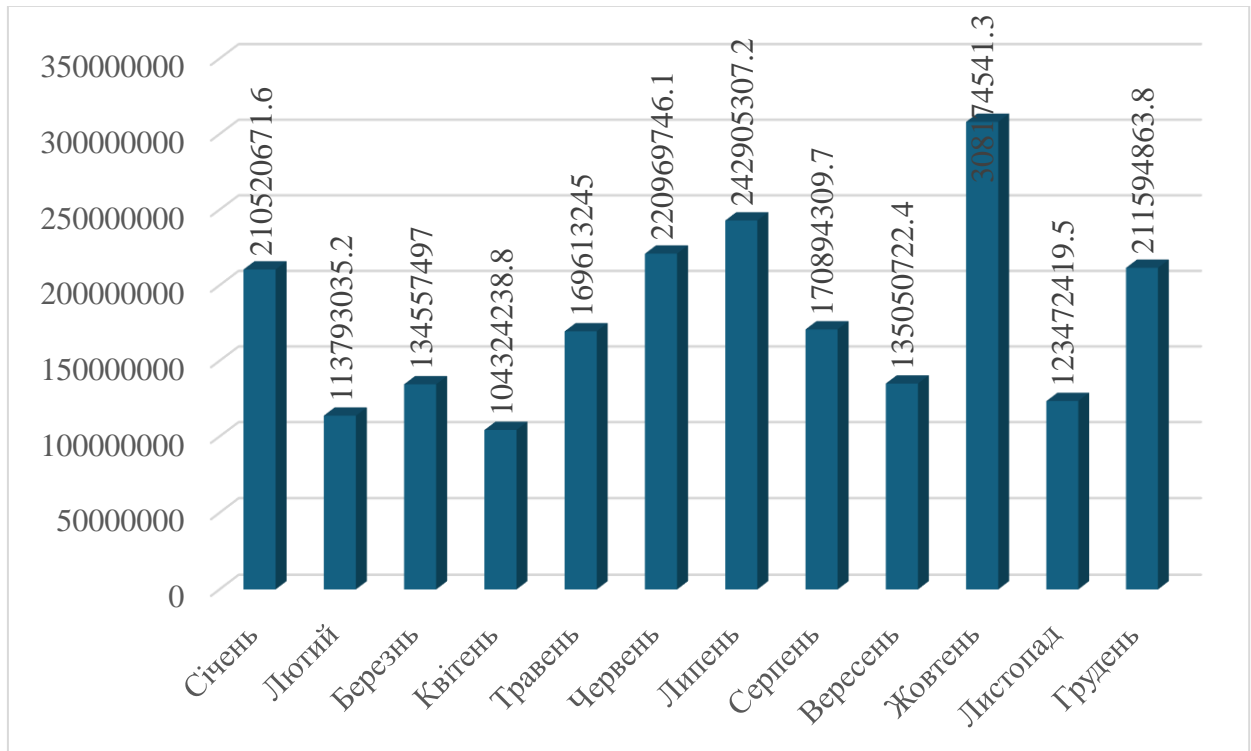

Рисунок 2.2 – Донати у фонд Сергія Притули за 2023 рік

Джерело: створено автором на основі [28]

Однією з найвідоміших ініціатив фонду став проєкт зі збору коштів на супутник ICEYE та «народні Байрактари», що свідчить про високий рівень довіри громадян та здатність впливати на державну оборонну політику. Проєкт «Народний Байрактар» перетворився на загальнонаціональний флешмоб. Більшість платежів — це донати по 10, 20, 100, 500 гривень (рис.2.3).

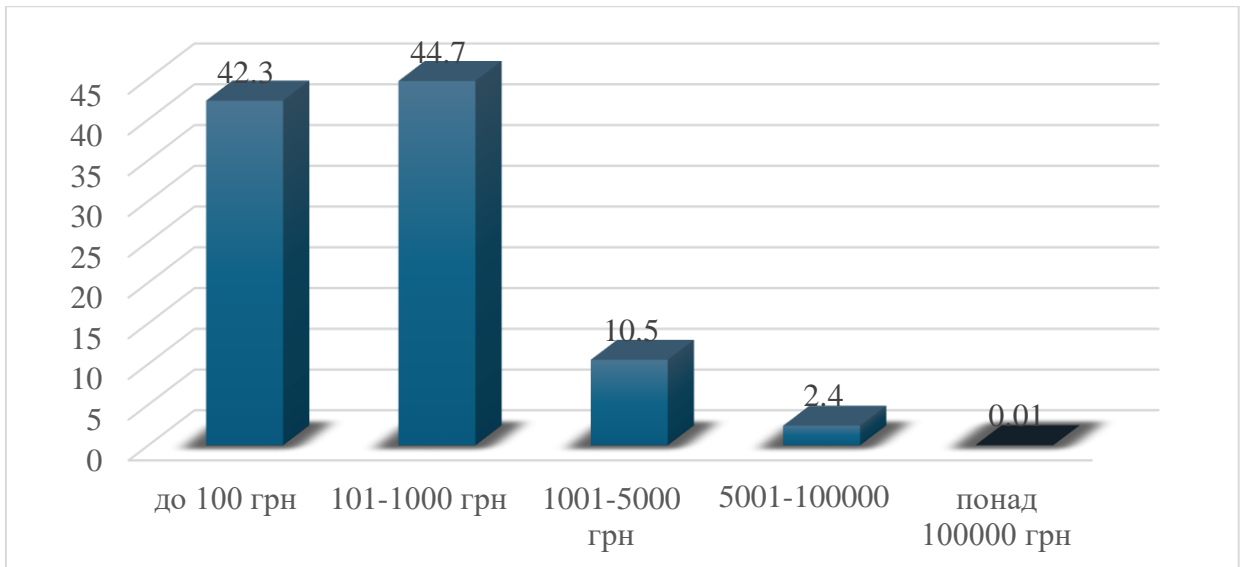

Рисунок 2.3 – Збір на байрактари за сумою внесків

Джерело: створено автором на основі [22]

600 млн гривень, які акумулювали своїми пожертвами українці, бізнес та друзі України з-за кордону, було вирішено спрямувати на іншу велику закупівлю. Команда Фонду провела консультації з Міністерством оборони України. Разом з військово-політичним керівництвом держави обрали ціль: радарний супутник від фінської компанії ICEYE. 18 серпня 2022 року Фонд Притули підписав угоду з ICEYE, придбавши один супутник і доступ до супутникових даних усього сузір'я SAR-супутників ICEYE. На відміну від традиційних супутників для спостереження Землі, невеликі супутники для радарної зйомки від ICEYE можуть формувати високоточні зображення ділянок Землі при денному світлі, уночі та крізь хмари [22].

Громадська організація «Центр протидії корупції» (ЦПК) була створена у 2012 році з метою боротьби з корупцією на всіх рівнях державної влади [24]. Організація здійснює моніторинг дій чиновників, аналізує законопроекти, виявляє корупційні ризики, розслідує гучні справи, а також активно взаємодіє з міжнародними партнерами задля зміцнення антикорупційної системи в Україні. Джерела фінансування ГО «Центр протидії корупції» у 2024 році детальніше проілюстровано на рисунку 2.4.

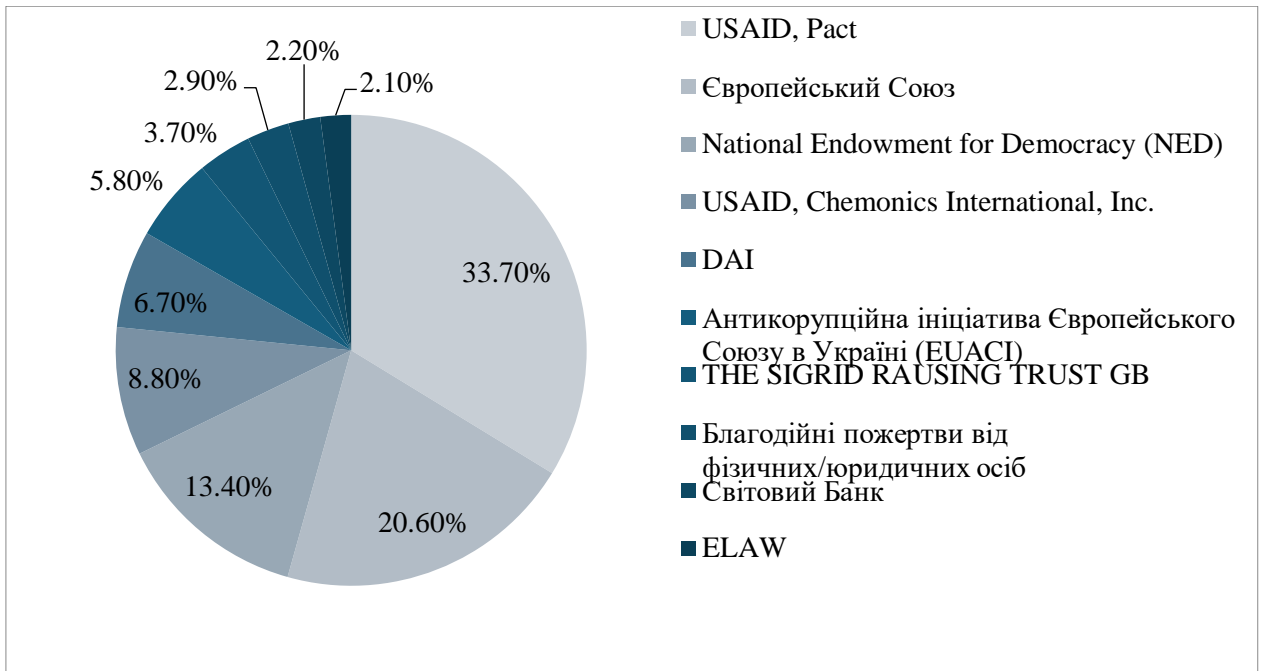

Рисунок 2.4 – Фінансування ГО ЦПК у 2024 році

Джерело: створено автором на основі [24]

Особливої уваги ЦПК надає законодавчим ініціативам, що стосуються доброчесності суддів, прокурорів, депутатів та державних службовців. Завдяки тиску з боку громадськості, експертним напрацюванням та участі у розробці антикорупційного законодавства, організація відіграла важливу роль у створенні та запуску таких інституцій, як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), Вищий антикорупційний суд (ВАКС). ЦПК також бере активну участь у кампаніях з підтримки реформ та викриття корупційних схем, а його представники часто виступають експертами на національному та міжнародному рівні. Взаємодія громадських організацій з органами державної влади є важливим елементом демократичного управління, що сприяє прозорості, ефективності рішень та забезпеченню потреб суспільства. Одна з найпоширеніших форм — це надання органам влади експертної інформації, аналітики або консультацій з актуальних питань. ГО «Центр протидії корупції» активно долучається до розробки та обговорення законопроектів, що стосуються антикорупційної

політики. Наприклад, організація надавала експертні висновки та пропозиції під час підготовки Закону України «Про запобігання корупції» [11], а також супроводжувала створення незалежних антикорупційних органів (НАБУ, САП). Представники ЦПК регулярно виступають у парламентських комітетах, зустрічаються з депутатами та представниками міністерств, щоб донести позицію громадськості щодо реформ.

Благодійний фонд Сергія Притули також бере участь у консультаціях з Міністерством оборони та іншими державними установами для координації гуманітарних та оборонних проєктів. Наприклад, передача фонду доступу до супутникових знімків ICEYE була погоджена з владою та використовується у координації дій з Генштабом ЗСУ [22]. Другою важливою формою взаємодії є реалізація спільних проєктів, зокрема в гуманітарній сфері, сфері безпеки та оборони. Благодійний фонд Сергія Притули є прикладом активного партнера держави у забезпеченні потреб армії. Фонд не лише закуповує техніку та спорядження, а й передає її Збройним силам у рамках офіційних процедур. Наприклад, у 2022 році фонд закупив 50 броньованих машин Spartan [23], які були передані Міністерству оборони України. Для реалізації цього проєкту була налагоджена співпраця з Державною митною службою, Міністерством оборони України та міжнародними постачальниками.

ГО «Центр протидії корупції» у свою чергу працює з державними структурами у межах міжнародних програм, таких як ініціатива Open Government Partnership [39]. Організація бере участь у робочих групах, які розробляють Національні антикорупційні стратегії, а також проводить навчання для держслужбовців щодо доброчесності та прозорості. Центр протидії корупції виконує функцію громадського контролю над діяльністю вищих посадових осіб, судової системи, правоохоронних органів. Яскравим прикладом є регулярні аналітичні огляди щодо діяльності Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів, публікації списків недоброчесних кандидатів на державні посади, участь у кампаніях проти

політичної корупції. Завдяки таким ініціативам неодноразово вдавалось зупинити призначення осіб із сумнівною репутацією.

Фонд Сергія Притули, хоча не є організацією контролю, також використовує елементи прозорості й підзвітності. Наприклад, команда фонду веде публічну звітність про зібрані кошти та придбану техніку, що підвищує довіру суспільства та одночасно стимулює державу до прозорості у своїй роботі. Громадські організації часто використовують механізми адвокації для просування змін або протидії негативним тенденціям.

ГО «Центр протидії корупції» відома своєю адвокаційною роботою. Прикладом є кампанія за відновлення електронного декларування після рішення Конституційного Суду України у 2020 році, коли електронні декларації були визнані неконституційними. Завдяки активній участі ЦПК, а також залученню міжнародних партнерів і тиску громадськості, Верховна Рада була змушена внести зміни до законодавства і поновити систему декларування.

Фонд Сергія Притули, хоч і менш політизований, також здатен формувати громадський запит. Наприклад, масштабні збори коштів на безпілотники та іншу техніку неодноразово показували, що суспільство готове діяти швидше за державу, тим самим стимулюючи владу до оперативнішого вирішення проблем забезпечення армії.

Діяльність Благодійного фонду Сергія Притули ілюструє ефективність об'єднання зусиль громадян у кризових умовах та можливість громадських ініціатив впливати на оборонну політику держави. Досвід фонду підтверджує, що партнерство з органами влади може базуватися на високому рівні довіри суспільства, прозорості й оперативності, що робить цю модель придатною до масштабування, зокрема для інших волонтерських ініціатив. У свою чергу, діяльність ГО «Центр протидії корупції» демонструє можливості інституціоналізованої громадської участі у формуванні та моніторингу державної політики. Цей приклад підтверджує, що громадські організації здатні не лише здійснювати контроль, а й виступати як експертні партнери

держави в нормотворчому процесі. Такий підхід до взаємодії може бути використаний для розширення практики створення дорадчих органів при парламентських комітетах та міністерствах.

Досвід громадських організацій Благодійного фонду Сергія Притули та ГО «Центр протидії корупції», ілюструє характерні проблеми, з якими стикаються інституції громадянського суспільства у взаємодії з органами державної влади. Основні виклики, що постають у цьому процесі, систематизовано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Виклики у взаємодії громадських організацій з органами влади

Громадська організація	Виклик	Суть проблеми
Благодійний фонд Сергія Притули	Бюрократичні перешкоди	Затримки в оформленні документів на передачу обладнання, узгодженні з митницею або військовими структурами.
	Відсутність системної комунікації з державою	Фонд часто змушений самостійно з'ясовувати актуальні потреби ЗСУ через волонтерську мережу, а не офіційні канали.
	Недостатня прозорість з боку органів влади	Неповне або несвоєчасне інформування про державні закупівлі чи забезпечення потреб армії.
ГО «Центр протидії корупції»	Політичний опір та тиск	Атаки з боку посадовців, яких організація критикує (наприклад, у медіа або через кримінальні провадження).
	Ігнорування антикорупційних ініціатив на законодавчому рівні	Законодавчі ініціативи, що гальмують боротьбу з корупцією, саботаж виконання рішень незалежних органів.
	Недовіра з боку частини державного апарату	Окремі чиновники сприймають ЦПК як опозиційну структуру, що ускладнює діалог.
Спільні виклики	Відсутність стабільного механізму співпраці держава–громадськість	Взаємодія часто має ситуативний характер, залежить від персоналій у владі, а не від системної політики.
	Обмеженість ресурсів і впливу ГО порівняно з можливостями держави	Громадські організації мають обмежений доступ до прийняття рішень, навіть якщо володіють експертними даними.

Джерело: створено автором

Отже, обидві організації – Благодійний фонд Сергія Притули та ГО «Центр протидії корупції» – демонструють ефективну модель взаємодії з органами державної влади, хоча й реалізують її через різні підходи [24]. Фонд Притули діє передусім як волонтерська ініціатива, що оперативно реагує на гуманітарні та військові потреби, мобілізуючи громадськість і ресурси для підтримки армії. Натомість Центр протидії корупції працює у площині правозахисного активізму та антикорупційного контролю, виступаючи як інституційна структура громадянського нагляду за діями влади. Обидві моделі ілюструють важливу роль громадянського суспільства у впливі на державну політику, посиленні її ефективності, прозорості та відповідальності. Їхня практика засвідчує, що успішна взаємодія між громадськими організаціями та органами влади можлива за умови збереження незалежності, високого рівня експертності, відкритої комунікації та активної підтримки з боку суспільства.

Можна зробити висновки, що досвід громадських організацій України у взаємодії з органами влади на прикладі Благодійного фонду Сергія Притули та ГО «Центр протидії корупції» свідчить про важливість і необхідність активної участі громадянського суспільства у формуванні та реалізації державної політики. Обидві організації демонструють ефективні моделі взаємодії, зокрема через використання інноваційних підходів до комунікації з владою, забезпечення прозорості та відкритості у своїй діяльності. Фонд Притули, як гуманітарно-волонтерська ініціатива, зумів швидко мобілізувати ресурси для підтримки військових та забезпечення потреб населення в умовах кризи, в той час як Центр протидії корупції займається інституційним наглядом за державними процесами, борючись з корупційними проявами та сприяючи підвищенню прозорості в управлінні. Спільними рисами їхньої діяльності є незалежність від політичних сил та акцент на активному залученні суспільства до вирішення соціальних проблем. Цей досвід показує, що ефективна взаємодія між громадянським суспільством та органами влади можлива за умови чіткої комунікації, спільних зусиль у вирішенні проблем та наявності належної правової підтримки.

2.2. Оцінка ефективності взаємодії громадянського суспільства з органами влади

З метою більш ефективного функціонування демократичної держави надзвичайно важливою є довіра громадян як до органів влади, так і до інститутів громадянського суспільства. Для вивчення цього аспекту проаналізуємо результати соціологічного дослідження, проведеного Центром Разумкова у 2021, 2024 та березні 2025 року. Наведені дані на рис.2.5 відображають динаміку довіри населення України до таких інституцій, як Президент, Уряд, Верховна Рада, державний апарат та громадські й волонтерські організації.

Наведені дані дозволяють оцінити динаміку суспільних настроїв та підкреслити, що громадянське суспільство відіграє більш вагомий роль у забезпеченні згуртованості, стабільності та довіри в країні, ніж самі державні структури. Волонтерські організації стабільно утримують найвищий рівень довіри: у 2021 році - 63,6%, у 2024 - 80,3%, у березні 2025 - 80,0%. Це свідчить про послідовне позитивне сприйняття волонтерського руху в Україні, особливо в умовах війни. Громадські організації також демонструють зростання довіри: з 47,0% у 2021 до 60,5% у 2025 році. Це вказує на поступове зміцнення авторитету громадського сектору та зростання його впливу на суспільні процеси.

Органи державної влади, натомість, мають значно нижчі показники. Президент має найвищий рівень довіри серед державних структур (з 36,2% у 2021 до 57,5% у 2025), Уряд та Верховна Рада України залишаються на досить низькому рівні (відповідно 22,5% та 17,8% у березні 2025 року). Отже, можна прослідкувати, що інститути громадянського суспільства, зокрема громадські та волонтерські організації, користуються значно вищим рівнем довіри громадян, ніж органи державної влади.

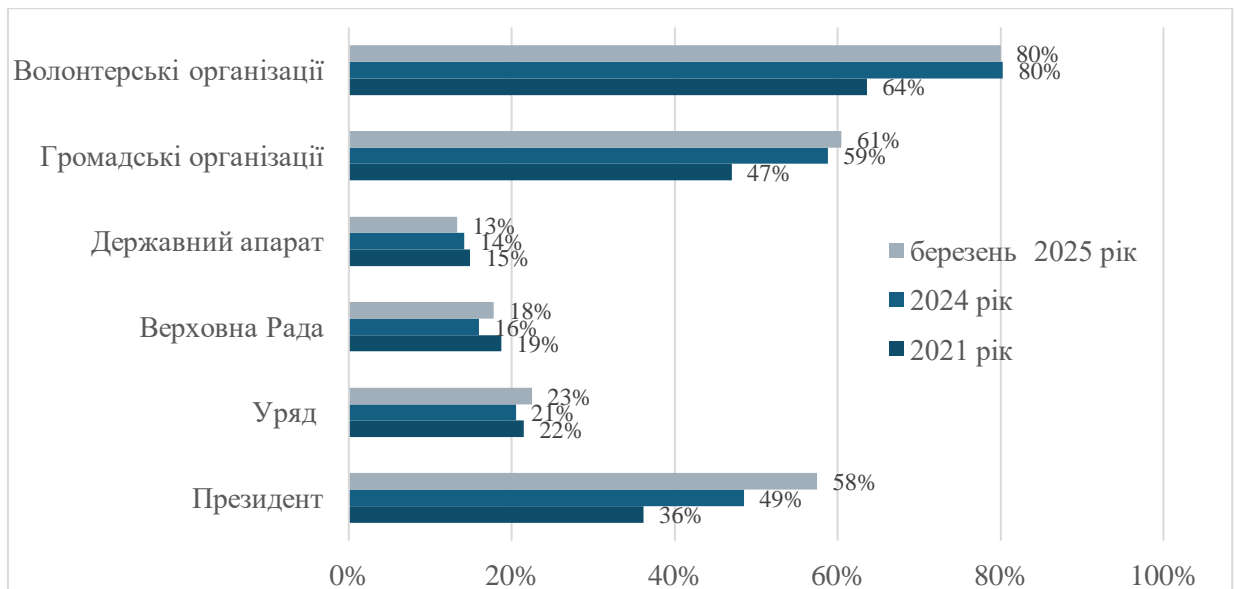

Рисунок 2.5 – Рівень довіри до соціальних інститутів у 2021, 2024 та 2025 рр.

Джерело: створено автором на основі [29]

З метою оцінки ефективності співпраці громадських організацій з органами влади було проведено емпіричне дослідження у формі опитування (див. додаток В), у якому взяли участь 111 респондентів. Опитування проводилося онлайн у квітні 2025 року за допомогою Google Forms, а посилання на анкету поширювалося через соціальні мережі Facebook, Instagram та месенджер WhatsApp. Результати проведеного опитування узагальнено в таблиці Г.1 (див. додаток Г).

Участь в опитуванні була добровільною, анонімною, з попередньою згодою респондентів на обробку їхніх даних. Анкетування охоплювало представників різних регіонів України, зокрема як великих міст, так і менш урбанізованих територій. Серед респондентів були студенти кількох університетів, активісти громадських організацій, а також особи з різним професійним досвідом. Віковий склад учасників варіювався, що дозволило врахувати різні точки зору та забезпечити більш об'єктивне уявлення про сучасний стан взаємодії широких кіл громадськості з владними структурами.

За результатами опитування, більшість респондентів частково обізнані з діяльністю інститутів громадянського суспільства (36,94%) (рис.2.6). Згідно рис.2.6, можна зробити висновки, що переважна частина опитаних має обмежене уявлення про діяльність інститутів громадянського суспільства, що свідчить про потребу в посиленні інформаційно-просвітницької роботи. Відповідно, одним із ключових завдань має стати розробка і впровадження дієвих комунікаційних стратегій, спрямованих на підвищення рівня обізнаності населення, формування довіри до громадських організацій та стимулювання активної громадянської участі.

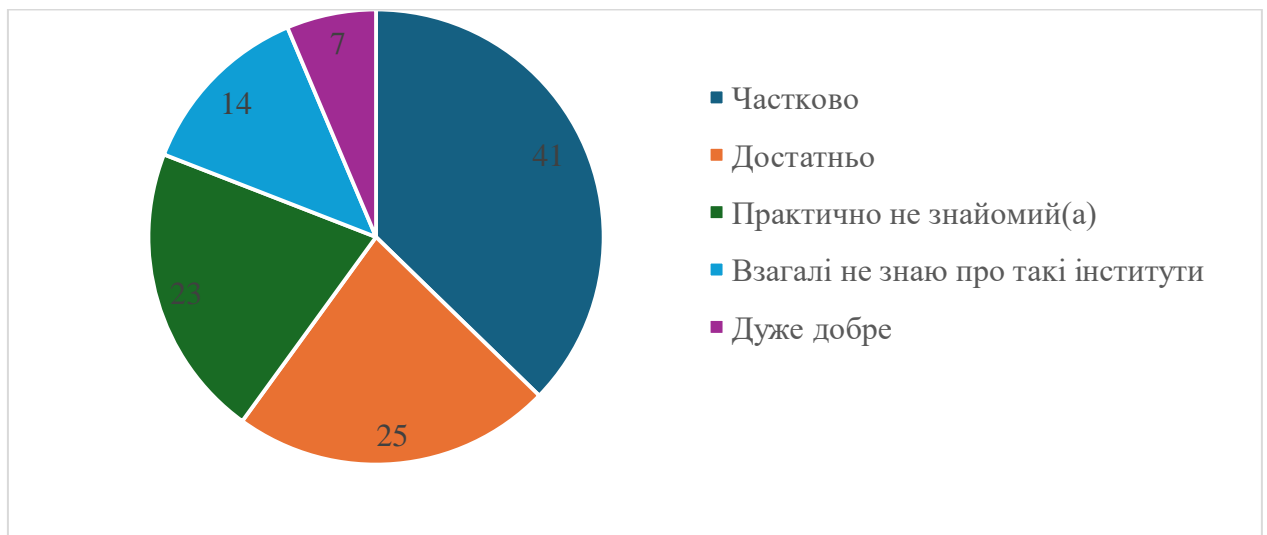

Рисунок 2.6 – Відповіді респондентів на запитання «Наскільки ви обізнані з діяльністю інститутів громадянського суспільства у вашому регіоні?»

Джерело: створено автором за результатами проведеного опитування

Згідно табл.2.2, більшість опитаних оцінюють рівень довіри до органів державної влади як середній. Повністю довіряють органам державної влади тільки 1,8% респондентів. Низький рівень повної довіри до органів влади вказує на загальне невдоволення їх діяльністю та потребу у підвищенні прозорості, ефективності й комунікації з громадянами.

63.06% респондентів не брали участі у будь-яких формах громадської участі, 16.22% хочуть, але не знають як. Це підтверджує факт того, що значна частина населення або не бере участі в громадському житті, або не має достатньої інформації щодо механізмів залучення, що свідчить про необхідність покращення громадянської освіти та інформування.

Таблиця 2.2 – Відповіді респондентів на запитання «Як би ви оцінили рівень довіри до органів державної влади у вашій громаді? (1 – дуже неефективно до 5 – дуже ефективно)»

Відповідь	Кількість	Відсоток
3	52	46.85%
2	30	27.03%
4	20	18.02%
1	7	6.31%
5	2	1.8%

Джерело: створено автором за результатами проведеного опитування

Узагальнені дані щодо найвідоміших механізмів зворотного зв'язку подано в табл.2.3. Опитаним респондентам найбільш відомі є наступні механізми зворотного зв'язку з владою: гарячі лінії (77 відповідей), електронні петиції (89 відповідей) та онлайн-звернення (77 відповідей).

Таблиця 2.3 – Відомі респондентам механізми зворотного зв'язку з владою

Механізм зворотного зв'язку	Кількість відповідей та відсоток
Гарячі лінії	77 (69,4%)
Громадські слухання	44 (39,6%)
Електронні петиції	89 (80,2%)
Онлайн-звернення	77 (69,4%)
Зустрічі з депутатами	47 (42,3%)
Не знаю жодного	3 (2,7%)

Джерело: створено автором за результатами проведеного опитування

Серед цих механізмів зворотного зв'язку 17.11% респондентів вважають важкодоступними та недоступними. Такі результати можуть знижувати їхню довіру до влади й бажання взаємодіяти з нею.

Враховуючи попередні відповіді, майже 30% респондентів оцінюють взаємодію громадянського суспільства з органами влади як неефективну (табл.2.4). Домінування оцінок середнього та низького рівня ефективності співпраці з органами влади свідчить про наявність комунікативних розривів і недовіру до реального впливу громадськості.

Таблиця 2.4 – Відповіді респондентів на запитання «Як би ви оцінили ефективність взаємодії громадянського суспільства з органами влади у вашому регіоні? (1 – дуже неефективно до 5 – дуже ефективно)»

Відповідь	Кількість	Відсоток
3	53	47.75%
2	23	20.72%
4	21	18.92%
1	10	9.01%
5	4	3.6%

Джерело: створено автором за результатами проведеного опитування

Для взаємодії з органами влади 14,41% регулярно використовують цифрові технології; знають, але не користуються – 39,64%; іноді користуються – 35,14%; не знають про такі можливості – 9,01%. 63,06% опитаних вважають, що цифровізація сприяє розвитку партнерства між владою та громадянським суспільством. Хоча цифрові технології визнаються перспективними інструментами для комунікації, їх використання на практиці залишається недостатньо активним, що вимагає подальшого розвитку цифрової інфраструктури та навчання населення.

Відповідно до табл.2.5 найбільше перешкоджає ефективній взаємодії з владою байдужість влади (62,16%), низька інформованість громадян (60,36%), бюрократія (54,05%), недовіра (68,47%). 30,63% респондентів вважають, що

влада не враховує думку громадських організацій у прийнятті рішень. Отже, рівень ефективної співпраці між владою і громадянським суспільством суттєво знижується через брак довіри, комунікаційних механізмів і прозорості у прийнятті рішень.

Таблиця 2.5 – Перешкоди у взаємодії громадянського суспільства з владою

Перешкода	Відсоток респондентів, які вважають це перешкодою
Байдужість влади	62,16%
Низька інформованість громадян	60,36%
Бюрократія	54,05%
Недовіра	68,47%
Ігнорування думки громадських організацій	30,63%

Джерело: створено автором за результатами проведеного опитування

Для більш ефективної співпраці між інститутами громадянського суспільства та владою опитані вважають наступні: необхідність прозорості, відкритості та звітності органів влади, що має сприяти зростанню довіри; впровадження антикорупційних заходів, судовій реформі, зменшення бюрократії та посиленні контролю за витрачанням бюджетних коштів; розвиток електронних інструментів комунікації, створення платформ зворотного зв'язку та цифрових процесів прийняття рішень. Окремі відповіді зосереджені на організаційних кроках: регулярних консультаціях, круглих столах, освітніх заходах і налагодженні постійного діалогу.

Не менш актуальними названо фінансову підтримку громадських ініціатив, популяризацію громадянської активності, підвищення правової обізнаності населення та інформування про доступні механізми впливу на рішення влади. Деякі респонденти наголошують на необхідності змін у місцевому самоврядуванні, завершенні війни чи навіть перегляді системи державного управління. Загалом, результати демонструють як високий рівень

критичності у ставленні до влади, так і готовність частини громадян до більш глибокої участі в демократичних процесах за умови відповідних змін. У суспільстві сформувався запит на комплексні зміни в управлінні, діалозі з владою та підвищення ролі громадських ініціатив, що свідчить про зрілу громадянську позицію частини населення.

Більшість опитаних (61,26%) зазначають, що їх участь у громадських ініціативах/волонтерстві з початку війни посилилась. Під час війни більш доступними такі форми взаємодії з владою:

- онлайн-звернення – 65 відповідей;
- участь у гуманітарних чи волонтерських ініціативах – 47 відповідей;
- комунікація через соціальні мережі – 55 відповідей;
- взаємодія з місцевою владою у сфері безпеки/евакуації – 13.

За результатами емпіричного дослідження, можна виокремити наступні проблеми: низька обізнаність громадян щодо інститутів громадянського суспільства; обмежений доступ до механізмів зворотного зв'язку; недовіра до органів державної влади; слабка ефективність взаємодії між владою та громадськістю; бар'єри у використанні цифрових інструментів; брак підтримки громадських ініціатив на державному рівні.

Війна стала каталізатором активізації громадянської участі, зокрема у волонтерських ініціативах та цифровій комунікації, що свідчить про високий потенціал мобілізації громадян в умовах кризи. Хоча спостерігається зростання активності громадян, ефективність взаємодії з органами влади залишається низькою через системні бар'єри, недовіру та недостатній розвиток комунікаційних платформ. Це потребує злагоджених дій з боку держави, громадянського суспільства та освітньої системи для підвищення залученості населення та зміцнення демократичних процесів.

З огляду на те, що волонтерський рух слід розглядати як повноцінний інститут громадянського суспільства у межах дослідження було проведено інтерв'ю з волонтером, який має досвід співпраці з органами місцевої влади. Метою цього опитування було з'ясування особливостей взаємодії

громадянського суспільства з державними структурами на практиці, виявлення існуючих бар'єрів та пошук шляхів для її покращення. Опитаний волонтер здійснює волонтерську діяльність протягом трьох років та впродовж півтора року співпрацював із селищною радою. На основі відповідей респондента було складено узагальнену таблицю з розгорнутими коментарями (див. додаток Д).

Інтерв'ю включало 10 запитань, що стосувалися форм співпраці, відкритості влади до діалогу, прикладів ефективної та неефективної взаємодії, а також бачення шляхів удосконалення цієї співпраці.

Аналіз відповідей волонтера свідчить про низький рівень відкритості органів місцевої влади до співпраці з представниками громадянського суспільства — респондент оцінив цей рівень лише на 10%. Основною формою комунікації були особисті зустрічі, однак така взаємодія мала переважно формальний характер і не переростала в системну координацію дій. Волонтер зазначив, що більшість ініціатив реалізуються незалежно від органів влади, часто у співпраці лише з небайдужими громадянами. Позитивний досвід співпраці, на думку респондента, був можливим лише за умов спільної мотивації у перші півтора року війни, однак згодом зросла байдужість, що негативно вплинуло на ефективність взаємодії. Важливим є те, що респондент не лише окреслив проблеми, а й запропонував напрями покращення ситуації: налагодження постійного діалогу, посилення прозорості у прийнятті рішень. Ці міркування підтверджують актуальність дослідження та необхідність удосконалення взаємодії між громадським сектором і владою.

Можна зробити висновки, що результати соціологічного дослідження, проведеного Центром Разумкова підтверджують, що громадяни України вбачають більшу надійність, щирість і ефективність саме в діяльності громадських та волонтерських організацій. Це створює сприятливе підґрунтя для розвитку плідної взаємодії між державою та інститутами громадянського суспільства, адже вони мають реальний вплив на людей і можуть допомагати вирішувати суспільні проблеми. Тобто громадянське суспільство є джерелом

нових ідей, рішень і довіри, якої не вистачає державним органам. Проведене дослідження у формі опитування та інтерв'ю свідчить про те, що основним потенціалом для удосконалення є розвиток ефективної системи комунікації між громадянами та органами влади через розширення доступу до цифрових інструментів участі, підвищення прозорості діяльності влади, посилення правової обізнаності населення та підтримку громадських ініціатив. Активізація громадянської участі, засвідчує готовність суспільства до співпраці, яку необхідно підтримати через інституційні зміни, освітні заходи, забезпечення дієвого зворотного зв'язку.

2.3. Шляхи вдосконалення взаємодії між громадянським суспільством та органами влади

Взаємодія між громадянським суспільством та органами державної влади є важливою складовою демократичного процесу, що сприяє ефективному управлінню та розвитку суспільства. Така взаємодія забезпечує зворотний зв'язок між владою та громадянами, підвищує прозорість прийняття рішень і сприяє формуванню довіри до державних інституцій. Завдяки участі громадських організацій, ініціативних груп, професійних асоціацій та волонтерських рухів, влада отримує доступ до експертної думки, актуальних потреб населення та механізмів оперативного реагування на виклики.

На основі проведеного дослідження та аналізу емпіричних даних було систематизовано ключові проблеми у взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами публічної влади, окреслено можливі шляхи їх подолання, визначено роль громадських структур у цьому процесі, а також наведено приклади відповідних практик реалізованих в Україні. Узагальнені дані щодо основних проблем, з якими стикаються громадські організації у процесі взаємодії з органами влади, подано в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Проблеми у взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами влади та шляхи їх вирішення

Проблема	Шляхи вирішення	Роль інститутів громадянського суспільства	Приклад (кейс)
Бюрократичні перешкоди у взаємодії	Цифровізація процедур, створити єдині платформи для співпраці між ГО та органами влади	Ініціюють спрощення процедур, приймають участь у розробці цифрових сервісів	Благодійний фонд Сергія Притули – складність передачі техніки ЗСУ через митницю
Недостатня прозорість з боку держави	Посилити вимоги до відкритих даних, механізми громадського контролю	Здійснюють моніторинг, аналітику, публічне звітування та інформування суспільства	ГО Центр протидії корупції – аналітика щодо суддів та публічний тиск на владу
Обмежений доступ громадян до механізмів участі	Розширити використання цифрових інструментів участі (електронні петиції, онлайн-консультації)	Підвищують обізнаність, проводять навчання, забезпечують доступ до інструментів	Петиція щодо саду Шевченка в Харкові, громадські слухання онлайн (площа Свободи)
Низька цифрова грамотність у громадах	Провести програми цифрової освіти, впровадити місцеві навчальні ініціатив	Організують навчальні заходи, цифрові хаби, залучають громад до цифрових практик	Міські бюджети участі, навчання на базі локальних ініціатив
Ігнорування ініціатив громадськості при прийнятті рішень	Встановити обов'язкові процедури громадського обговорення і консультацій	Здійснюють адвокацію змін до законодавства, приймають участь у розробці нормативних актів	ГО Центр протидії корупції – участь у просуванні законів про електронне декларування
Відсутність сталих механізмів співпраці	Інституціоналізація взаємодії: обов'язкове створення громадських рад, постійні консультативні органи при органах влади	Приймають участь у громадських радах, ініціюють спільних робочих груп	Громадські ради при Міністерстві охорони здоров'я, Міністерстві екології та Раді з питань антикорупційної політики при Президентіві України, що залучають громадськість до формування та моніторингу публічної політики

Джерело: складено автором

В умовах постійних змін і глобалізаційних викликів необхідно постійно вдосконалювати механізми співпраці між цими двома суб'єктами для досягнення сталого прогресу та підвищення рівня довіри до державних інституцій. Вдосконалення взаємодії між громадянським суспільством та органами державної влади вимагає системного підходу, заснованого на принципах партнерства, довіри та взаємної відповідальності (рис.2.7).

Рисунок 2.7 – Шляхи вдосконалення взаємодії між громадянським суспільством та органами державної влади

Джерело: складено автором

Одним із ключових напрямів вдосконалення взаємодії між громадянським суспільством та органами влади є масштабування інституціоналізація діалогу, зокрема створення постійно діючих консультативно-дорадчих органів при органах влади. Це може включати створення спеціальних комітетів чи рад, до складу яких входять представники громадських організацій, експертного середовища, ініціативних груп, а також інші зацікавлені сторони. Така форма співпраці забезпечує регулярний зворотний зв'язок між державою та громадянським суспільством, а також сприяє більш ефективному формуванню політик на основі реальних потреб і

думок громадян. Систематизовану інформацію щодо прикладів окремих громадських рад при органах влади наведено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Діяльність громадських рад при органах влади

Назва ради	Напрями діяльності	Результати / значення
Громадська рада при Міністерстві охорони здоров'я України	Представництво інтересів громадськості у сфері охорони здоров'я. Розробка політик, надання рекомендацій щодо медобслуговування, доступу до ліків, реформ	Забезпечення врахування думки громадян, прозорість реформ, покращення доступності медичних послуг
Громадська рада при Міністерстві екології та природних ресурсів України	Участь громадськості в екологічній політиці. Обговорення ініціатив щодо довкілля, збереження ресурсів, сталого розвитку	Посилення впливу ГО на екологічне законодавство, контроль за реалізацією екологічних політик
Рада з питань антикорупційної політики при Президентові України	Формування стратегії антикорупційної політики. Участь антикорупційних активістів і експертів у розробці державної політики	Об'єднання зусиль громадянського суспільства і держави, комплексний підхід до боротьби з корупцією

Джерело: складено автором

Такі консультативно-дорадчі органи дають змогу громадянським організаціям активно долучатися до процесу формування, реалізації та моніторингу політик, що стосуються суспільного блага. Вони сприяють розвитку більш прозорих, відкритих і ефективних механізмів управління, що в свою чергу зміцнює довіру між громадянським суспільством та органами влади.

Забезпечення прозорості процедур з боку держави є одним із важливих аспектів для покращення взаємодії між громадянським суспільством та органами влади. Відкритість даних, регулярне інформування про наміри, плани та результати діяльності органів влади значно полегшує доступ громадськості до участі в управлінських процесах і дозволяє громадянам бути поінформованими про ключові рішення та їх наслідки. Наприклад, національна платформа ProZorro, яка забезпечує прозорість державних закупівель, дозволяє громадським організаціям та активістам слідкувати за

використанням публічних коштів, виявляти порушення та забезпечувати належний контроль за витратами. Водночас важливою умовою ефективної взаємодії є розвиток громадських організацій та їх експертної спроможності. Для цього необхідно підвищувати рівень аналітичної роботи, створювати інститути для професійного навчання та тренінгів, що дозволить громадським об'єднанням надавати більш аргументовані та якісні пропозиції. Наприклад, громадська організація Центр протидії корупції регулярно проводить дослідження та аналітичні розробки щодо діяльності органів влади, розкриваючи корупційні схеми і пропонуючи рішення.

Для ефективної взаємодії між громадянським суспільством та органами влади необхідно вдосконалити правові механізми участі громадських об'єднань у процесах прийняття рішень. Одним із важливих кроків є внесення змін до нормативно-правових актів, які б забезпечували обов'язкове врахування громадської думки в таких ключових сферах, як державні закупівлі, розподіл бюджетних коштів, антикорупційний контроль та інші важливі суспільні процеси. Наприклад, в Україні вже існують певні кроки у напрямку залучення громадськості до процесу розподілу бюджетних коштів, через систему бюджетування участі, коли місцеві громади можуть пропонувати та голосувати за проекти, які мають бути профінансовані з місцевого бюджету. Однак, такі механізми потребують подальшого розвитку та легітимізації через законодавчі зміни. Особливо важливим є створення умов для участі громадських організацій у процесах контролю за використанням публічних коштів.

В умовах зростання суспільного запиту на прозорість бюджетного процесу та зниження корупційних ризиків доцільним є нормативне закріплення механізмів залучення громадських об'єднань до складу дорадчих або наглядових органів при комісіях, що приймають рішення щодо розподілу бюджетних коштів чи здійснюють контроль державних закупівель. Хоча інструменти громадського моніторингу вже частково реалізовані, зокрема через електронну систему ProZorro та проєкт Dozorro, залишається актуальним

питання інституційного закріплення обов'язкової участі громадськості на етапах прийняття рішень, а не лише їх публічного аналізу постфактум.

Значну роль у вдосконаленні взаємодії між громадянським суспільством та владою також відіграє освіта та просвітницька робота, як серед чиновників, так і серед громадян. Поширення практик участі та розвиток культури діалогу мають стати важливою складовою частиною суспільного процесу, адже тільки через освіту можна сформувати зріле та відповідальне громадянське суспільство, здатне активно брати участь у процесах ухвалення рішень. Для чиновників це означає необхідність навчання та підвищення кваліфікації щодо важливості громадського контролю, розуміння механізмів участі громадян у державному управлінні та розвитку інклюзивних практик. Така освіта дозволяє розвивати навички ефективного діалогу з громадськістю, правильно реагувати на запити та ініціативи громадянських організацій. З іншого боку, серед громадян необхідно підвищувати рівень обізнаності щодо важливості участі в суспільних процесах. Освіта має включати в себе й розвиток критичного мислення, здатності аналізувати інформацію та здійснювати конструктивну критику. Це дозволить громадянам не тільки брати участь у прийнятті рішень, а й активно впливати на процеси, сприяючи демократичному розвитку країни. Лише за умов постійної комунікації, відкритості та конструктивної критики, коли обидві сторони — влада та громадськість – готові до діалогу і спільного прагнення до змін, можна досягти справжнього демократичного розвитку. Тільки через формування взаємної поваги та довіри, а також за умови, що кожен розуміє свою роль у суспільному управлінні, взаємодія між громадянським суспільством і державою може стати ефективним інструментом демократичних перетворень.

Цифровізація державного управління є ключовим фактором для забезпечення більш ефективної взаємодії між органами влади та громадянами. Створення сучасних ергономічних платформ, що дозволяють громадянам легко та швидко взаємодіяти з державними органами, є необхідним кроком до досягнення прозорості, підвищення ефективності та доступності послуг. Це

можуть бути онлайн-платформи для подачі заявок, електронні петиції, голосування, консультації, а також цифрові системи для збору та аналізу громадських думок.

Особливу увагу слід приділити використанню штучного інтелекту для автоматизації процесів управління та ухвалення рішень. Наприклад, штучний інтелект може бути використаний для аналізу великих обсягів даних, що надходять від громадян, для створення рекомендаційних систем, які допомагатимуть органам влади оперативно реагувати на актуальні проблеми. Він також може сприяти підвищенню точності прогнозування наслідків рішень, що приймаються, та оптимізації розподілу ресурсів. Крім того, штучний інтелект може використовуватись у чат-ботах для надання швидких консультацій громадянам, автоматизувати попередній розгляд типових звернень, а також допомагати в моделюванні сценаріїв наслідків управлінських рішень, що дозволяє ухвалювати більш обґрунтовані та соціально чутливі політики.

Щоб уникнути цифрового відставання та забезпечити ефективне використання новітніх технологій, необхідно сприяти розвитку інфраструктури цифрових послуг, залучати кваліфікованих спеціалістів і стимулювати освітні ініціативи для підвищення цифрової грамотності громадян та державних службовців. Для подальшого вдосконалення взаємодії між громадянським суспільством та органами влади пропонується активно інтегрувати сучасні цифрові платформи, електронні сервіси та штучний інтелект у процеси державного управління, забезпечуючи цим більшу доступність, прозорість та ефективність взаємодії. Наприклад, В Європі існують такі платформи, як FixMyStreet, яка дозволяє громадянам повідомляти про локальні інфраструктурні проблеми. Decidim забезпечує проведення громадських обговорень і голосувань.

З метою забезпечення всеохопної цифрової трансформації доцільно зосередити увагу на масштабуванні успішних цифрових практик у середовище невеликих міст і сільських територіальних громад для подолання цифрової

нерівності. Це вимагає не лише технічного забезпечення, а й впровадження програм цифрованого навчання для місцевих жителів і працівників органів влади, формування цифрової культури участі, а також подолання інституційного спротиву змінам. У цьому контексті варто розробити комплексні заходи з підтримки громад, що включають навчальні ініціативи, технічну допомогу, а також нормативне закріплення обов'язкових стандартів цифрової доступності на всіх рівнях публічного управління.

Можна зробити висновки, що вдосконалення взаємодії між громадянським суспільством та органами державної влади є важливим кроком у розвитку демократичних процесів та ефективного управління. Лише за умов постійної комунікації, відкритості та взаємної довіри, а також спільного прагнення до змін, взаємодія між громадянським суспільством та державою може стати ефективним інструментом демократичних перетворень і розвитку.

ВИСНОВКИ

Громадянське суспільство має суттєвий вплив на розвиток демократичних процесів та державне управління. Воно виступає важливим механізмом для забезпечення ефективного контролю за діяльністю державних органів, зміцнення прав і свобод громадян та сприяння розвитку демократичних інститутів.

В процесі дослідження, з огляду на сучасні виклики, цифровізацію публічної сфери, посилення ролі лідерів думок та онлайн-спільнот визначено по-новому категорію інститутів громадянського суспільства. Інститути громадянського суспільства – це структури громадської активності, що виникають як результат самоорганізації громадян в онлайні та офлайні, функціонують на засадах автономії, солідарності та публічної відповідальності й мають потенціал не лише контролю за владою, а й партнерського співуправління у сферах національної безпеки, антикорупційної політики, соціальних послуг та цифрового врядування

У межах дослідження було проаналізовано практичний досвід двох кейсів громадських організацій: Благодійного фонду Сергія Притули та ГО «Центр протидії корупції». Досвід Благодійного фонду Сергія Притули підтверджує, що ефективне партнерство з органами влади може базуватися на високому рівні довіри суспільства, прозорості й оперативності, що робить цю модель придатною до масштабування, зокрема для інших волонтерських ініціатив. Водночас приклад ГО «Центр протидії корупції» підтверджує, що громадські організації здатні не лише здійснювати контроль, а й виступати як експертні партнери держави в нормотворчому процесі. Такий підхід до взаємодії може бути використаний для розширення практики створення консультативно-дорадчих органів при парламентських комітетах та міністерствах.

Результати соціологічного дослідження, проведеного Центром Разумкова свідчать, що громадські та волонтерські організації користуються

значно вищим рівнем довіри громадян, ніж органи державної влади. Це підтверджує важливість налагодження ефективної співпраці між державою та інститутами громадянського суспільства як основи для підвищення довіри, стабільності та ефективності управління.

У рамках роботи було проведено емпіричне дослідження у формі опитування, в якому взяли участь 111 респондентів (студенти та представники громадських організацій). Опитування засвідчило, що більшість опитаних мають лише часткове уявлення про діяльність інститутів громадянського суспільства (36,94%) і лише 1,8% повністю довіряють державній владі. Більше 60% респондентів не брали участі в жодній формі громадської активності, а основними перешкодами для взаємодії з владою названо недовіру, бюрократію, байдужість чиновників та низьку інформованість, що свідчить про необхідність посилення комунікації, просвітництва та інституційної підтримки.

Отже, за результатами емпіричного дослідження, можна виокремити наступні проблеми: низька обізнаність громадян щодо діяльності інститутів громадянського суспільства; обмежений доступ до механізмів зворотного зв'язку; недовіра до органів державної влади; слабка ефективність взаємодії між владою та громадськістю; бар'єри у використанні цифрових інструментів; брак підтримки громадських ініціатив на державному рівні. Встановлено, що ефективна комунікація між громадським сектором і органами влади можлива за умови використання інноваційних підходів, зокрема: залучення громадян через цифрові платформи, краудфандингові кампанії, прозору звітність, інтеграцію в законодавчі процеси, антикорупційний моніторинг, залучення експертів до публічних консультацій.

Проведене інтерв'ю з волонтером акцентувало напрямок дослідження, пов'язаний з низьким рівнем відкритості органів місцевої влади до співпраці, що свідчить про переважно формальний характер взаємодії та потребу в налагодженні постійного діалогу й підвищенні прозорості управлінських

рішень. Це підтверджує важливість удосконалення взаємодії між громадянським суспільством і владою.

В результаті аналізу виявлено, що одним із ключових трендів взаємодії стає цифровізація. Використання електронних петицій, онлайн-звернень, чат-ботів, платформ для консультацій з громадськістю, наприклад, «Взаємодія!», «Дія», «Petitions.kmu.gov.ua» значно розширює можливості для участі громадян. Такі платформи демонструють значний потенціал у покращенні якості управління, прозорості державних закупівель, інформування громадян у реальному часі, а також у координації зусиль громадськості в умовах війни. Ці приклади свідчать, що цифрові рішення є не лише актуальними, а й стратегічно необхідними для підвищення ефективності публічної політики. Водночас це створює ризики цифрової нерівності, інформаційних маніпуляцій та кібербезпеки, що потребує уваги при розробці захисних механізмів та цифрової грамотності.

Особливого значення набувають нові форми громадської активності, як блогінг та впливові цифрові лідери думок. Блогери виступають як альтернативні джерела інформації, організатори кампаній, посередники між громадянами та владою. Їх діяльність сприяє формуванню нових каналів тиску на державу та мобілізації суспільства. Таким чином, можна констатувати виникнення інститутів громадянського суспільства цифрового покоління, які є неформальними мережевими спільнотами, об'єднаними цифровою платформою навколо цифрових лідерів думок.

Проаналізовані у роботі шляхи взаємодії між громадянським суспільством і владою підтверджують важливість комплексного підходу до удосконалення комунікації, який включає інституалізацію підтримки взаємодії держави та громадянського суспільства у правовій, інституційній, просвітницькій сферах. Такий підхід реалізується через низку механізмів та інструментів: створення громадських рад, проведення консультацій з громадськістю, впровадження електронних петицій, публічних слухань,

адвокаційних кампаній, а також використання цифрових платформ для зворотного зв'язку і громадського контролю.

За результатами дослідження інститути громадянського суспільства в Україні вже сьогодні виконують критично важливі функції у сферах безпеки, протидії корупції, соціального захисту та публічного контролю. Вони беруть на себе частину державних завдань у кризових умовах, формують порядок денний реформ, впливають на законодавчі процеси, забезпечують мобілізацію громадян та ресурсів, а також виступають рушіями демократичних змін. Попри наявні виклики у взаємодії з владою — як-от нестача інституційних механізмів співпраці, обмежений доступ до прийняття рішень чи політичний тиск — громадянське суспільство в Україні демонструє високий рівень зрілості, довіри та суспільної підтримки, що свідчить про його здатність бути повноцінним партнером держави у процесах публічного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бичков М.М. Фактори виникнення і розвитку громадянського суспільства. *Науковий журнал «Політикус»*. Випуск 3, 2017. С. 5-10. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/463797> (дата звернення 18.03.2025).
2. Бондарчук Н.В. Взаємодія органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства: стан та перспективи розвитку. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 9. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/handle/123456789/9251> (дата звернення 18.03.2025).
3. Борко Т.М. Громадянське суспільство: курс лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Готельно-ресторанна справа» спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа», ОПП «Туризм» спеціальності 242 «Туризм» денної форми здобуття вищої освіти. Миколаїв : МНАУ, 2023. 153 с. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13092/1/gromadyanske-suspilstvo-lekciyi-241-242.pdf> (дата звернення 18.03.2025).
4. Взаємодія державної влади з громадянським суспільством/ неурядовими організаціями Інформація, консультація та активна участь. URL: http://www.volyn-cppk.com.ua/files/file/vzaemodia_DV_Z_GS.pdf (дата звернення 13.04.2025).
5. Волинець С.С. Характеристика громадянського суспільства як об'єкта державної політики. *Право та державне управління*, 2019 р., № 3 (36) том 2. С. 69-78. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2019/tom_2/13.pdf (дата звернення 18.03.2025).
6. Воронько О.О. Удосконалення взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами влади в Україні. Український католицький університет. Львів: УКУ, 2024. 78 с. URL: <https://er.ucu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ad3c0e01-3d82-4b21-b12d-55b94b014e9f/content> (дата звернення 13.04.2025).

7. Гарасимів Б. Моделі громадянського суспільства: проблема взаємовідносин людини та держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, 2017. С. 97-104. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/may/12710/16.pdf>

(дата звернення 18.03.2025).

8. Грабар Е.В. Взаємодія влади з організаціями громадянського суспільства в сучасних умовах. *Актуальні питання у сучасній науці* № 3(21) 2024. С. 223-232. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/50062/1/Взаємодія%20влади%20з%20організаціями%20громадянського%20суспільства%20в%20сучасних%20умовах.pdf> (дата звернення 13.04.2025).

9. Дашо Т. Громадянське суспільство як філософсько-правова категорія: підходи до розуміння. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, 2019. С. 27-33. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/nov/19949/dasho.pdf> (дата звернення 18.03.2025).

10. Древаль В.Ю. Механізми взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів державної влади у сфері законотворчості : дисертація ... доктора філософії : 281 – Публічне управління та адміністрування (галузь знань 28 – Публічне управління та адміністрування). Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2024. 193 с. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/10a2ea9d-c7d7-4f66-aadc-a967cd40e9e3/content> (дата звернення 18.03.2025).

11. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення 13.04.2025).

12. Заславська А.В. Громадянське суспільство в умовах воєнного стану. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9e579036-69ef-4c37-99fa-e20d1508f35a/content> (дата звернення 18.03.2025).

13. Іщук С.І. Сучасні концептуальні засади визначення поняття «громадянське суспільство» як політико-правової категорії. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2020. №2(22). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n2/20isippk.pdf> (дата звернення 18.03.2025).

14. Краснопольська Т.М. Взаємодія громадянського суспільства та правової держави: навч.-метод. посібник. Одеса: Фенікс, 2015. 104 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3cd8f723-a7b5-4ac8-9d26-17e0e3b0cbb6/content> (дата звернення 18.03.2025).

15. Лабунська І. Громадянське суспільство ХХ століття: політологічний аналіз. *Вісник Західноукраїнського Національного Університету*. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34859/1/244.pdf> (дата звернення 18.03.2025).

16. Лібич І. Поняття громадянського суспільства та проблеми його становлення в Україні. *Вісник Західноукраїнського Національного Університету*. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/21961/1/486-489.pdf> (дата звернення 18.03.2025).

17. Малаш С.М. Напрями вдосконалення взаємодії з громадськістю органів виконавчої влади. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. Випуск 1. 2017. С. 43-46. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2017/1-2017/10.pdf> (дата звернення 13.04.2025).

18. Матат А.В. Формування громадянського суспільства в умовах державності та українського менталітету. *Вісник УжНУ*. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21067/1/ФОРМУВАННЯ%20ГРОМАДЯНСЬКОГО%20СУСПІЛЬСТВА.pdf> (дата звернення 18.03.2025).

19. Месюк М.П. Взаємодія інститутів влади та громадянського суспільства в Україні у контексті євроінтеграційних процесів. *Інвестиції: практика та досвід* № 8/2018. С. 87-93. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2018/20.pdf (дата звернення 13.04.2025).

20. Міроненко Т. Як команда Сергія Притули за пів року побудувала один з найбільших мілітарних фондів України. URL: <https://forbes.ua/company/ne-do-zhartiv-yak-komanda-sergiya-prituli-za-piv-roku-pobuduvala-odin-z-naybilshikh-militarnikh-fondiv-ukraini-02092022-8030> (дата звернення 13.04.2025).

21. Мітін В.С. Становлення й функціонування громадянського суспільства в українських умовах. Публічне управління і адміністрування в Україні. Випуск 39. 2024. С. 28-32. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2024/39-2024/6.pdf> (дата звернення 18.03.2025).

22. Народний Байрактар. URL: <https://prytulafoundation.org/about/projects/archive/narodnij-bajraktar> (дата звернення 13.04.2025).

23. Народні Броньовики. URL: <https://prytulafoundation.org/about/projects/archive/treba-brati> (дата звернення 13.04.2025).

24. Офіційний сайт Центру протидії корупції. URL: <https://antac.org.ua> (дата звернення 13.04.2025).

25. Петрушко Л. Майже половину збору «Народний Байрактар» забезпечили внески до 100 грн. У фонді Притули розповіли, як люди скидувались на безпілотники. URL: <https://forbes.ua/news/kozhna-kopiyka-mae-znachennya-mayzhe-polovinu-zboru-narodniy-bayraktar-zabespechili-vneski-do-1000-grn-u-fondi-prituli-rozkazali-yak-lyudi-skiduvalis-na-bayraktari-05072022-6997> (дата звернення 13.04.2025).

26. Познанська К.В. Конспект лекцій з дисципліни «Історія соціологічних теорій і вчень Модуль1. Протосоціологія» для здобувачів першого(бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 054 «Соціологія» для денної та заочної форми навчання. Кам'янське: ДДТУ, 2018. 52 с. URL: <https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/15/7-15-kl80.pdf> (дата звернення 18.03.2025).

27. Постол О.Є. Громадянське суспільство як суб'єкт формування системи публічного управління. URL: https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/monodrupadmin_214.pdf (дата звернення 18.03.2025).

28. Розгорнутий звіт діяльності Благодійного фонду Сергія Притули за 2024 рік. URL: <https://prytulafoundation.org/military-reports> (дата звернення 13.04.2025).

29. Разумков центр. URL: <https://surl.li/kcdkaw> (дата звернення 10.05.2025).

30. Скиба М.В., Шелудько В.Я. Теоретичні аспекти дослідження розвитку громадянського суспільства. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 2. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2019/24.pdf (дата звернення 18.03.2025).

31. Скільки донатів зібрали найбільші фонди України торік: статистика. URL: <https://glavcom.ua/economics/finances/skilki-donativ-zibrali-najbilshi-fondi-ukrajini-torik-statistika-1046476.html> (дата звернення 13.04.2025).

32. Токар М., Шандор Ф. Соціологія громадянського суспільства: інституціональний вимір: навчальний посібник (для здобувачів вищої освіти зі спеціальності 054 «Соціологія»). УжНУ. Каф. соціології та соціальної роботи. Ужгород: РІК-У, 2024. 228 с. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/66405/1/Соціологія_Токар_Шандор.pdf (дата звернення 18.03.2025).

33. Третяк С.М. Формування поняття «громадянське суспільство» в західній та українській політико-правовій думці. *Журнал «Правова держава»*. Випуск 13. К., 2002. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Tretyak_2002_1.pdf (дата звернення 18.03.2025).

34. Цимбалюк В.І. Формування та становлення громадянського суспільства в Україні: монографія. Одеса: КУПРІЄНКО СВ, 2019. 158 с. URL:

<https://ep3.nuwm.edu.ua/17306/1/Монографія%20Громад-вар2%20%282%29.pdf> (дата звернення 18.03.2025).

35. Чорнописька В. Громадянське суспільство як проблемна категорія філософсько-правового дискурсу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, 2019. С. 115-122. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/nov/19965/chornopiska.pdf> (дата звернення 18.03.2025).

36. Шайгородський Ю. Розвиток громадянського суспільства та проблема «дефіциту демократії». *Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми*, 2021. С. 332-367. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725806/1/Розвиток%20Громадянського%20Суспільства.pdf> (дата звернення 18.03.2025).

37. Якубовський В.П. Громадянське суспільство: сутність, ключові ознаки та роль у сучасному світі. *Держава та регіони*. Серія: Право, 2022 р., № 2 (76). С. 264-269. URL: http://law.stateandregions.zp.ua/archive/2_2022/43.pdf (дата звернення 18.03.2025).

38. Walcutt, J.J. & Schatz, S. (Eds.) (2019). *Modernizing Learning: Building the Future Learning Ecosystem*. Washington, DC: Government Publishing Office. License: Creative Commons Attribution CC BY 4.0 IGO. URL: <https://surl.li/mqazof> (дата звернення 18.03.2025).

39. Open Government Partnership URL: <https://www.opengovpartnership.org/> (дата звернення 13.04.2025).

40. RTI International. Examining the role of civil society in Ukraine during wartime. URL: <https://www.rti.org/impact/examining-role-civil-society-ukraine-during-wartime> (дата звернення 27.05.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1. Підходи науковців до аналізу взаємодії між інститутами громадянського суспільства та органами влади

Автори	Аспекти дослідження
Бичков М.М., Борко Т.М., Матат А.В., Мітін В.С. та Ішук С.І.	Досліджували фактори виникнення та розвитку громадянського суспільства
Білокопитов Д.В. та Лібич І.	Розглядали сутність громадянського суспільства та його функції в сучасних умовах
Волинець С.С., Краснопольська Т.М., Постол О.Є. та Дашо Т.	Надали характеристику громадянського суспільства як об'єкта державної політики
Гарасимів Б.	Вивчав моделі громадянського суспільства, особливо з точки зору взаємовідносин людини та держави
Заславська А.В.	Розглядала вплив воєнного стану на функціонування громадянського суспільства
Т. Хабермас	Висвітлював взаємодію громадянського суспільства та публічної сфери
А. Грамші	Досліджував роль громадянського суспільства в теорії влади та політичних змінах
М. Фуко	Зосереджувався на впливі влади на громадянське суспільство через інститути

Джерело: складено автором

Таблиця Б.1. Інструменти громадської участі у цифровій сфері:
приклади реалізації в Харкові

Сутність інструменту	Цифрові платформи реалізації	Кейси застосування (Харків)
Електронні петиції	petition.president.gov.ua, petition.city.kharkov.ua	Петиція щодо збереження саду Шевченка від забудови (2021)
Онлайн громадські слухання	Zoom, YouTube, Facebook Live	Громадські слухання щодо реконструкції площі Свободи (2021), трансляція з можливістю коментування
Цифрові консультації з громадськістю	Diia.Consultation, сайт міськради	Опитування мешканців щодо перейменувань топонімів у 2022–2023 рр.
Електронне голосування/опитування	Дія, Telegram-боти, Google Forms	Опитування про відновлення освітлення в районах після обстрілів
Бюджет участі (громадський бюджет)	budget.city.kharkov.ua, e-dem.ua	Проект “Освітній простір просто неба” у Немишлянському районі (переможець 2021 року)
Цифрове краудфандинг-волонтерство	Monobank, Patreon, Spilnocosht	Кампанії зі збору на автівки для 92 ОМБр харківськими блогерами
Соціально мережеві ініціативи	Facebook, Telegram, YouTube	Telegram-канал «Харків Help» — координація допомоги під час обстрілів
Платформи моніторингу влади	Prozorro, YouControl, Opendatabot	Виявлення фіктивних підрядників на відновлення будинків після руйнувань

Джерело: складено автором на підставі відкритих джерел

Анкета опитування на тему: «Оцінка ефективності взаємодії громадянського суспільства з органами влади в Україні»

Шановні учасники!

Це опитування проводиться в рамках бакалаврської кваліфікаційної роботи на тему «Удосконалення взаємодії між інститутами громадянського суспільства та органами влади». Мета — зібрати думки представників громадських організацій, студентської спільноти та всіх бажаючих щодо рівня ефективності співпраці громадських організацій з органами влади.

Ваші відповіді є анонімними та будуть використані лише в наукових цілях. Велике дякую за участь!

ОПИТУВАННЯ

Питання 1. Ви ідентифікуєте себе як...

1. Активний громадянин
2. Студент
3. Громадський активіст
4. Жодне з перерахованого
5. Інше _____

Питання 2. Наскільки ви обізнані з діяльністю інститутів громадянського суспільства у вашому регіоні?

1. Дуже добре
2. Достатньо
3. Частково
4. Практично не знайомий(а)
5. Взагалі не знаю про такі інститути
6. Інше _____

Питання 3. Як би ви оцінили рівень довіри до органів державної влади у вашій громаді? (за шкалою від 1 – зовсім не довіряю до 5 – повністю довіряю)

1. 5
2. 4
3. 3
4. 2
5. 1

Питання 4. Чи брали ви участь у будь-яких формах громадської участі за останній рік? (громадські слухання, обговорення, ініціативи тощо)

1. Так
2. Ні
3. Хочу, але не знаю як
4. Інше _____

Питання 5. Які механізми зворотного зв'язку з владою вам відомі?

1. Електронні петиції
2. Громадські слухання
3. Онлайн-звернення / платформи типу «Дія»
4. Гарячі лінії
5. Зустрічі з депутатами / чиновниками
6. Не знаю жодного

Питання 6. Наскільки доступними є ці механізми для вас особисто?

1. Дуже доступні
2. Скоріше доступні
3. Важкодоступні
4. Зовсім недоступні
5. Важко відповісти

Питання 7. Як би ви оцінили ефективність взаємодії громадянського суспільства з органами влади у вашому регіоні? (за шкалою від 1 – дуже неефективно до 5 – дуже ефективно)

1. 5

2. 4
3. 3
4. 2
5. 1

Питання 8. Чи вважаєте ви, що влада достатньо враховує думку громадських організацій у прийнятті рішень?

1. Так
2. Частково
3. Ні
4. Важко відповісти

Питання 9. Що, на вашу думку, найбільше перешкоджає ефективній взаємодії з владою?

1. Байдужість влади
2. Низька поінформованість громадян
3. Бюрократія
4. Недовіра
5. Відсутність дієвих механізмів
6. Інше _____

Питання 10. Чи використовуєте ви цифрові інструменти для взаємодії з органами влади (наприклад, «Дія», онлайн-звернення тощо)?

1. Так, регулярно
2. Іноді
3. Знаю, але не користуюсь
4. Не знаю про такі можливості

Питання 11. На вашу думку, чи сприяє цифровізація розвитку партнерства між владою та громадянським суспільством?

1. Так
2. Частково
3. Ні
4. Важко відповісти

Питання 12. Які, на вашу думку, кроки можуть сприяти більш ефективній співпраці між інститутами громадянського суспільства та владою?

Відкрите запитання _____

Питання 13. Чи посилилася ваша участь у громадських ініціативах/волонтерстві з початку війни?

1. Так, значно
2. Так, частково
3. Ні, залишилась на тому ж рівні
4. Зменшилась
5. Не беру участі

Питання 14. Які форми взаємодії з владою стали для вас більш доступними під час війни?

1. Онлайн-звернення / цифрові сервіси
2. Участь у гуманітарних чи волонтерських ініціативах
3. Взаємодія з місцевою владою у сфері безпеки / евакуації
4. Комунікація через соціальні мережі
5. Жодна з перерахованих
6. Інше _____

Питання 15. Як, на вашу думку, повномасштабна війна вплинула на взаємодію між громадянським суспільством та органами влади?

Відкрите запитання _____

Таблиця Г.1. Результати опитування

Питання	Варіанти відповідей	Відсоток респондентів
1. Ви ідентифікуєте себе як....	Активний громадянин	27,9%
	Студент	77,5%
	Громадський активіст	4,5%
	Жодне з перерахованого	6,3%
	Інше _____	0,9%
2. Наскільки ви обізнані з діяльністю інститутів громадянського суспільства у вашому регіоні?	Дуже добре	6,3%
	Достатньо	22,5%
	Частково	36,9%
	Практично не знайомий(а)	20,7%
	Взагалі не знаю про такі інститути	12,6%
	Інше _____	0,9%
3. Як би ви оцінили рівень довіри до органів державної влади у вашій громаді? (за шкалою від 1 – зовсім не довіряю до 5 – повністю довіряю)	5	1,8%
	4	18,0%
	3	46,8%
	2	27,0%
	1	6,3%
4. Чи брали ви участь у будь-яких формах громадської участі за останній рік?	Так	18,9%
	Ні	63,1%
	Хочу, але не знаю як	16,2%
	Інше _____	1,8%
5. Які механізми зворотного зв'язку з владою вам відомі?	Електронні петиції	80,2%
	Громадські слухання	39,6%
	Онлайн-звернення / платформи типу «Дія»	69,4%
	Гарячі лінії	69,4%
	Зустрічі з депутатами / чиновниками	42,3%
	Не знаю жодного	2,7%
6. Наскільки доступними є ці механізми для вас особисто?	Дуже доступні	18,0%
	Скоріше доступні	56,8%
	Важкодоступні	14,4%
	Зовсім недоступні	2,7%
	Важко відповісти	8,1%
7. Як би ви оцінили ефективність взаємодії громадянського суспільства з органами влади у вашому регіоні? (за шкалою від 1 – дуже неефективно до 5 – дуже ефективно)	5	3,6%
	4	18,9%
	3	47,7%
	2	20,7%
	1	9,0%
8. Чи вважаєте ви, що влада достатньо враховує думку громадських організацій у прийнятті рішень?	Так	3,7%
	Частково	48,6%
	Ні	31,2%
	Важко відповісти	16,5%

Продовження таблиці Г.1

Питання	Варіанти відповідей	Відсоток респондентів
9. Що, на вашу думку, найбільше перешкоджає ефективній взаємодії з владою?	Байдужість влади	62,2%
	Низька поінформованість громадян	60,4%
	Бюрократія	54,1%
	Недовіра	68,5%
	Відсутність дієвих механізмів	47,7%
	Інше _____	1,8%
10. Чи використовуєте ви цифрові інструменти для взаємодії з органами влади?	Так, регулярно	14,7%
	Іноді	35,8%
	Знаю, але не користуюсь	40,4%
	Не знаю про такі можливості	9,2%
11. На вашу думку, чи сприяє цифровізація розвитку партнерства між владою та громадянським суспільством?	Так	64,2%
	Частково	25,7%
	Ні	4,6%
	Важко відповісти	5,5%
12. Які, на вашу думку, кроки можуть сприяти більш ефективній співпраці між інститутами громадянського суспільства та владою?	Відкрите запитання _____	
13. Чи посилилася ваша участь у громадських ініціативах/волонтерстві з початку війни?	Так, значно	20,2%
	Так, частково	42,2%
	Ні, залишилась на тому ж рівні	21,1%
	Зменшилась	2,8%
	Не беру участі	13,8%
14. Які форми взаємодії з владою стали для вас більш доступними під час війни?	Онлайн-звернення / цифрові сервіси	59,6%
	Участь у гуманітарних чи волонтерських ініціативах	43,1%
	Взаємодія з місцевою владою у сфері безпеки / евакуації	11,0%
	Комунікація через соціальні мережі	50,5%
	Жодна з перерахованих	16,5%
	Інше _____	0,9%
15. Як, на вашу думку, повномасштабна війна вплинула на взаємодію між громадянським суспільством та органами влади?	Відкрите запитання _____	

Таблиця Д.1. Результати інтерв'ю з волонтером щодо досвіду взаємодії з органами влади

Питання	Відповідь
1. Скільки років ви займаєтесь волонтерською діяльністю?	Я займаюся волонтерською діяльністю вже близько трьох років. Почав одразу після повномасштабного вторгнення, коли зрозумів, що не можу залишатися осторонь. Спочатку допомагав в евакуації людей, передавав гуманітарну допомогу, потім долучився до більших ініціатив - логістика, збори.
2. Чи мали ви досвід співпраці із органами влади? З якими?	Мав досвід співпраці із селищною радою. Приблизно півтора року ми намагалися координувати спільні зусилля - доставка продуктів, допомога ВПО, організація тимчасового житла.
3. Яку форму співпраці з владою вам довелося використовувати?	Основна форма - це особисті зустрічі. Ми приходили на засідання селищної ради, розповідали про потреби, домовлялися про дії. Були іноді телефонні консультації. Але письмового чи системного обміну інформацією не було.
4. Наскільки влада була відкрита до спільної роботи?	На жаль, рівень відкритості був дуже низьким, я б оцінив десь на 10%. Часто ми стикалися з формальністю у відповідях, небажанням брати на себе відповідальність або байдужістю.
5. Які бар'єри або труднощі виникали у взаємодії з владою?	Найбільший бар'єр - це байдужість і брак комунікації. Зокрема, була ситуація, коли ми знайшли постачальника теплового одягу, але через повільну реакцію з боку влади частину допомоги ми втратили. Це було прикро.
6. Чи можете навести приклад вдалої взаємодії з владою? Що цьому сприяло?	У перші півтора року війни ми мали більш ефективну співпрацю з селищною радою. Тоді був відчутний спільний дух, мета, готовність слухати, швидко реагувати. Це пояснюється тим, що всі були об'єднані страхом і розумінням важливості швидких дій. Потім з'явилося більше байдужості, роз'єднаності, і це відбилося на ефективності.
7. Чи був випадок, коли вам довелося діяти без підтримки влади або всупереч їй?	Фактично ми постійно діємо без підтримки влади. Волонтерський рух у нашій громаді тримається на ентузіастах, які шукають ресурси самостійно. Ми співпрацюємо з громадянами, іноді з бізнесом, але рідко з органами влади.
8. Як повномасштабна війна вплинула на взаємодію громадянського суспільства з владою?	На початку війни суспільство згуртувалося, і влада теж наче відкрилася до співпраці. Але згодом почався поділ: частина людей зберегла ініціативу, інші відсторонилися. Це розділення відбулося і на комунікації з владою. Довіра зменшилась, зникла координація, яка важлива в кризових умовах.
9. Які кроки могли б покращити комунікацію між суспільством і владою?	Потрібно створити постійну платформу для комунікації, спільні зустрічі, відкриті чати, спільні ініціативи. Важливо, щоб влада бачила у громадських ініціативах не конкуренцію, а партнерів. Має бути єдине ціле: не "ми і вони", а "ми разом".
10. Що б ви порадили органам влади для ефективнішої взаємодії з громадянським суспільством?	Моя головна порада в тому, щоб більше слухати людей, більше бути серед них, не ділити суспільство на "своїх" і "чужих". Якщо влада хоче довіри, вона має починати з діалогу, прозорості та визнання ролі громадських ініціатив. Тільки разом ми можемо побудувати сильну і стійку Україну.